

ОТОМАНСКИТЕ СПОМЕНИЦИ ВО МАКЕДОНИЈА

www.macedonia-timeless.com | www.tourismmacedonia.gov.mk

Автор:

Агенција за промоција и поддршка на туризмот на Република Македонија

Рецензент:

Бехиџудин Шехапи

Издавач:

Агенција за промоција и поддршка на туризмот на Република Македонија

Превод и лектура:

ЕСП – Развој и управување на човечки ресурси ДОО

Снимки:

Гоце Ефтимов, АППТРМ, интернет

Печат:

Бранко Гапо ДООЕЛ Скопје

Дизајн:

Pointer – Creative Agency

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

930.85:28(497.7)(036)

726.2(497.7)(036)

ОТОМАНСКИТЕ СПОМЕНИЦИ ВО МАКЕДОНИЈА. - Скопје : Агенција
за промоција и поддршка на туризмот на Република Македонија, 2017.
- 87, 87 стр. : илустр. ; 19 см

Насловна страница на припечатениот текст: Monumentet Osmane në
Maqedoni. - Обата текста меѓусебно печатени во спротивни насоки. -
Текст на мак. и алб. јазик. - Библиографија: стр. 87

ISBN 978-608-66110-1-9

а) Споменици на културата, исламски - Македонија - Водичи

б) Исламска архитектура - Македонија - Водичи

COBISS.MK-ID 104605450

ВОДИЧ НИЗ РЕГИОНИТЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

- Скопски Регион
- Полошки Регион
- Југозападен Регион
- Пелагониски Регион
- Вардарски Регион
- Југоисточен Регион
- Источен Регион
- Североисточен Регион

СОДРЖИНА

Скопски Регион

стр. 8-27

Скопје

Полошки Регион

стр. 28-34

Тетово
Гостивар

Југозападен Регион

стр. 35-48

Дебар
Кичево
Струга
Охрид

Пелагониски Регион

стр. 49-63

Битола
Прилеп
Ресен

Вардарски Регион

стр. 64-66

Велес
Неготино

Југоисточен Регион

стр. 67-72

Гевгелија
Дојран
Струмица

Источен Регион

стр. 73-77

Штип
Кочани

Североисточен Регион

стр. 78-86

Кратово
Куманово

ПРЕДГОВОР

Исламските споменици во Македонија претставуваат импозантни градби, кои до ден-денес ја раскажуваат приказната за богатството и големината на Отоманската Империја. Кон крајот на XIV век Македонија била вклучена во Отоманската Империја, која била една од најголемите империи во историјата на човештвото. Отоманците биле присутни во Македонија цели пет века (до 1912 година) при што влијаеле врз културата, религијата и архитектурата на целиот Балкански Полуостров. Долгиот период на контакт со турската култура имал големо влијание врз менталитетот, јазикот, исхраната и многу други аспекти на секојдневниот живот во Македонија, а градовите добивале сè повеќе ориентални урбани особености.

Преку османлиската профана и сакрална архитектура директно или индиректно, дознаваме множество податоци, за животот на овие простори. Најголемо наследство кое останало од петвековното владеење на Отоманската Империја е отоманската исламска архитектура. Во текот на XV и XVI век се изградени голем број џамии, амами, безистени, анови, сараи и други објекти кои пленуваат со својата убавина и архитектонска форма. Сите овие градби биле подигнати од личности кои имале јавни функции во тогашното општество. Османлиската градителска школа ги користи влијанијата од византиската и ориенталните архитектури, како и уметничките и градителските традиции, кои доаѓаат до израз и преку учество на домашни мајстори. Во градењето и во декорирањето на исламските објекти забележително е учеството на македонските мајстори-градители, копаничари и зографи, особено во XIX век.

Монументалните џамии се типичен пример за османлиската еднокуполна градба со јасно изразена желба за голем простор. Околу големите џамии кои биле лоцирани блиску до главните населби или трговски центри, секогаш имало и други градби кои директно или индиректно биле интегрален дел од џамијата, како на пример, стандардните објекти: турбиња, медреси, шадрвани, имарети и др.

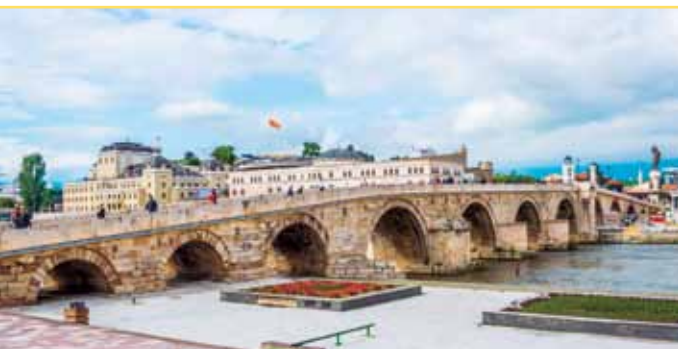
Околу сакралните објекти на исламската монументална архитектура се развила композиција или ансамбл што произлегува од функционалните потреби и од кодексите на исламската вера, а тоа било чистота на телото и чистота на духот. Како резултат на тоа се создала исламската тројка ан-амам-џамија, елемент кој заземал значајно место во начините на просторното градење.

Исламските објекти во Македонија претставуваат споменици на културата кои оставиле посебен белег и неизбришливи траги во физиономијата на селата и градовите, кои во тој период го достигнале својот културен и економски подем. Денес голем број од овие објекти успеале да се вклопат во новите урбанистички планови и да ја задржат својата религиозна и културна функција.

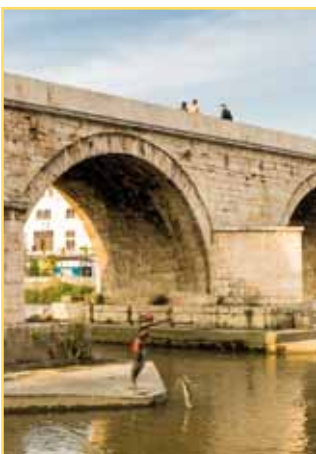
Камениот мост – симболот на градот што поврзува две времиња

Турскиот мост (Камениот мост) во Скопје претставува една од најзначајните знаменитости на градот. Сместен е во центарот на градот и ги поврзува плоштадот Македонија и Старата скопска чаршија. Денес, тука поминуваат само пешаци, кои обидувајќи се да ја пронајдат врската меѓу едната и другата половина на градот, се забораваат уживајќи во насетувањето на навиките на старите времиња. Мостот денеска се смета за симбол на градот Скопје и е главен елемент на грбот на Скопје, кој, пак, грб е насликан на знамето на Скопје во жолтозлатна боја.

Турскиот патописец Евлија Челебија, кој престојувал во градот во 1660-61 година, го препишал од мермерна плоча натписот што бил поставен на мостот при неговото обновување. Во натписот е запишано: „Кога луѓето го видоа обновувањето на овој беспримерен мост, фалејќи го, рекоа: „Многу е поубав отколку што беше порано“.

Според историски извори, мостот бил изграден во времето на султанот Мехмед II Освојувачот во периодот меѓу 1451 и 1469 година. Во својата првобитна форма, мостот имал 13 сводови, со вкупна должина од 213,85 и ширина од 6,33 метри. Тој бил изграден од травертински блокови наредени со големо мајсторство и точност, меѓусебно врзани со железни кламфи, зацврстени со леано олово, кршен камен и малтер кои биле употребени во внатрешноста на столбовите. Некои од нив - како што е, на пример, средишниот столб, во својот горен дел завршува со украсна ниша (михраб). Низ вековите мостот претрпел повеќе оштетувања, што наложувало и конкретни

зафати за неговото санирање и обнова. Познато е дека мостот настрадал од големиот земјотрес од 1555 година кога биле разурнати или тешко оштетени четири столбови.

Обновата била изведена 987 година по хиџра, односно 1579 година. Обновениот мост опстојувал пред почестите налети на реката. Но, сепак, во 1817-18 година, за време на владеењето на султанот Махмуд II (1808-1839 год.), била извршена нова интервенција, за која, според податоците,

биле платени 28.816 гроша и 2 аспри. Интервенции за одржување на мостот се правени и подоцна. Така, пред 1885 година биле преземени градежни работи за обновување на арките и сводовите од североисточната страна, при што се употребени тули за сводовите и камени плочи за долните партии на столбовите. Низ целиот период, сè до 1909 година, мостот имал огради од камени плочи. Во 1895 година, којзнае по кој пат, мостот се нашол под ударот на силно надојдените води на реката Вардар, па во 1896 и 1897 година биле изградени заштитни сидови на кејот, како една од мерките за регулирање на речниот тек во овој дел. Од една денес изгубена камена плоча, која сè до 1963 година се наоѓала на мостот, а чијшто врежан текст е препишан и така останал сочуван, дознаваме дека по наредба на султанот Мехмед V Решат, во 1909 година, било изведено проширување на мостот со помошта на метални конзоли, кои носеле тротоар од двете страни на мостот.

Мустафа-пашина џамија

Мустафа-пашината џамија е една од најубавите исламски сакрални градби на Балканот со уметничко ниво како во Истанбул. Доминантната положба како и монументалноста на џамијата овозможуваат таа да се види од сите страни на градот.

Џамијата била подигната во 1492 година од страна на скопскиот заповедник Мустафа-паша, чие име е врежано на плочата над влезната врата. Мустафа-паша бил везир на султаните Бајазит II (1481-1512) и Селим I (1512-1520) и извршувал високи државни функции во Отоманската Империја. Тој поседувал голем имот во Румелија и четири села во околината на Скопје.

Оваа џамија е типичен пример за османлиска еднокуполна градба со јасно изразена желба за голем простор. Внатрешност на џамијата: Градбата на џамијата е така изведена што таа претставува карактеристичен претставник на раната цариградска архитектура. Нејзината основа е квадратна и е покриена со купола, чиј пречник изнесува 16,3 метри. Куполата била изградена на тромпи коишто се украсени со арабески и од чијашто лева страна се наоѓаат мотиви насликани

од времето на изградбата на џамијата, додека од десната страна се наоѓаат понови мотиви и без некоја посебна уметничка вредност. Со истражувањата на пандатифите на источниот ѕид, откриени се остатоци на постаро сликарство со користење на руми орнаменти. Декорацијата е изведена со бескрајна точност во малакари-техника, со што е постигната привидна длабочина на мотивот карактеристичен за традиционалната османлиска уметност од XVI век.

Објектот е сидан со делкан камен и два реда тули. Влезот во џамијата е преку тремот, којшто е изработен од бел мермер, а пред него се наоѓаат четири мермерни столбови кои се поврзани со полукружни лакови. Целиот овој дел е покриен со три мали куполи. Минарето коешто е високо 47 метри се издига на северниот дел од џамијата и е изградено од делкан бигор. Во внатрешноста на џамијата се наоѓа молитвениот простор, на чијшто југоисточен дел е сместен михработ, од кој оџата го чита Куранот, а десно од михработ се наоѓа говорница (мимбер), од која се читаат молитвите. Порталот на влезната фасада е врамен во богато профилирана правоаголна рамка чиј врв е украсен со венец. Целиот портал висок околу 10 метри се одликува со својата монументалност и претставува одраз на уметничкиот дострел во обработувањето на мермерот. На просторот помеѓу двата свода е поставен натпис предаден во проза и испишан на арапски јазик, а кој зборува за времето на изградбата. Влезната врата ја сочинуваат две дрвени крила со едноставна декорација работена во плиток релјеф. По вертикалната оска секое од крилата има по три различни по големина полиња меѓусебно разделени со метални нитни. На најгорните полиња релјефно се испишани текстови од Куранот со арапски букви, а на другите делови од дрвените крила со голема прецизност се испреплетени геометриски мотиви изработени во кундекари-техника.

Денес комплексот на Мустафа-пашината џамија го сочинуваат џамијата, турбето на Мустафа-паша каде што во 1519 година бил погребан, саркофагот на неговата ќерка Уми, шадрванот, неколку надгробни нишани, како и остатоци од некогашните имарет и медреса. Евлија Челебија, во своите патописни белешки, забележал постоење на медреса на Мустафа-паша во Скопје.

Во дворот на џамијата било и Турбето на Хума шах Султана, жената на моќниот Мустафа-паша. Турбето постоело сè до периодот меѓу двете светски војни, потоа било срушено.

Турбето на Мустафа-паша зазема значајно место меѓу спомениците од овој вид во Македонија. Тоа се наоѓа крај североисточниот ѕид на Мустафа-пашината џамија и е подигнато во 1519 година. Тоа е шестаголно затворено турбе, а на секоја страна се наоѓа по еден отвор, од кои еден претставува влез, а другите се прозорци. Надворешната страна на турбето е обложена со бел мермер и чисти форми на фасадите. Во близина на турбето се наоѓа богато декориран саркофаг за кој се претпоставува дека е гробот на Уми, една од ќерките на Мустафа-паша. Камениот саркофаг изобилува со богата орнаментика со руми мотиви, како и два натписа на персиски јазик.

Саат-кула во Скопје со часовник што се слуша во целиот град

Саат-кулата во Скопје е шестокатна саат-кула, прва на територијата на османлиската држава. Подигната е во периодот помеѓу 1566 и 1573 година, на возвишението на некогашниот Горен град, кај денешен Бит-пазар, на платото покрај Султан Муратовата џамија. Механизмот на саатот бил донесен од Саат-кулата во Сигет, Унгарија, по неговото заземање од страна на Турците.

За изгледот и намената на кулата, најмногу сведочат записите на познатите патописци. Така, францускиот патописец Филип Дифрен-Кане забележал дека:

- „во Скопје има часовник што се слуша во целиот град, а часовите ги отчукува на француски начин“.

Од записите на Евлија Челебија и хаџи Калфа се забележува дека градбата на Саат-кулата во својот првобитен облик била со шестаголна основа, чиј горен дел бил изграден од дрвена конструкција. По нејзиното преуредување во 1904 година, дрвената конструкција била заменета, по што градбата целосно била изградена од тули. Од

дното до врвот на кулата, каде што се поставени часовниците, водат 105 скалила. Според хаџи Калфа, оваа Саат-кула била најголема меѓу сите кули на христијаните, а часовникот ги отчукувал часовите и дење и ноќе, при што звонењето се слушало на два часа далечина.

Исхак-бегова (Алаџа) џамија

Исхак-беговата џамија е една од најстарите џамии во Скопје и се наоѓа во непосредна близина на Бит-пазар. Градена е 1438/39 година, неполни две години по изградбата на Султан Муратовата џамија. Нејзин ктитор бил

Исхак-беј (бег), воен командант на Скопје, несомнено, еден од најголемите градители на исламски јавни објекти од профан и сакрален карактер во Скопје. Реставрирана е во 1519 година и по земјотресот од 1963 година.

По својата архитектура и димензии оваа џамија е скромна градба, а името Алаџа (Шарена) го добила по инкрустрираните разнобојни керамички плочки, со кои биле украсени фасадата и тамбурот на џамијата. Овие плочки биле уништени за време на катастрофалниот пожар во 1689 година, кога џамијата претрпува огромни штети.

Џамијата има масивна дрвена врата на западната страна на која во плитка резба се изведени ориентални шари. Инаку, Алаџа џамија некогаш претставувала вистински архитектонски комплекс кој, покрај џамијата, го сочинувале конаци, имарет, медреса и турбе. Медресата, која „низ вековите била славена како една од најпознатите во Румелија“ и во која живееле и предавале познати учители, меѓу кои и најпознатиот средновековен турски поет Исак Челебија, имала десет соби (келии), а освен веронаука, во неа се изучувале и ориентални јазици, исламско право, филозофија и математика.

Во рамките на комплексот Исхак-бег ја основал и првата позната библиотека (кутубхане) во Скопје, која во 1445 година ја завештил на џамијата.

Во близина на Алаџа џамија се наоѓа Турбето кое претставува вистинска архитектонска убавина. Тоа е од типот на затворени турбиња со купола, изградено во XV век. Има шест страни и изградено е на прецизен начин од добро обработен камен. Сидовите завршуваат со венец украсен со фајансови плочки во кои доминираат светлосината и тиркиз-зелената боја, кои обликуваат шестокраки звезди. Од нив нагоре започнува куполата што го покрива турбето. Ова турбе заедно со Јени џамијата, која се наоѓа во Битола, се единствените споменици на просторот на Балканот, кои ја зачувале нивната фајансна декорација. Турбето во близина на Алаџа џамија е комплетно реконструирано по земјотресот во 1963 година а фајансната декорација е реконструирана во 1972 година со керамички плочки.

Даут-пашин амам – ремек-дело со разиграни куполи

Даут-пашиниот хамам е некогашен амам (јавна бања) кој се наоѓа во срцето на Скопје, на левиот брег на реката Вардар, во непосредна близина на Камениот мост, а пред влезот на Старата скопска чаршија. Овој монументален споменик на исламската профана архитектура се

претпоставува дека бил изграден во периодот помеѓу 1468 година од Даут-паша кога тој е поставен за румелиски беглербег и 1497 година, период кога тој бил сменет од функцијата голем везир на Румелија. Даут-паша заземал високи функции во османлиската држава, еден од везирите на султан Мехмед II Фатих (1451-1481) и велик везир во времето на султан Бајазит II (1481-1512).

Амамот е од типот на двојните „чифте“ амами. По своите димензии и уметнички вредности претставува ремек-дело на монументалната исламска профана архитектура. Поставен е во правецот исток-запад

и во него се сместени дванаесет простории. Функционално, амамот по должина е поделен во два дела - машки и женски. Во машкиот дел се влегувало од западната страна, од улицата која од Камениот мост води во чаршијата, а влезот во женскиот дел бил скриен и се наоѓал во споредна улица, од северната страна на објектот. Резервоарот и ложиштето се заеднички и се наоѓале на источната страна. И овој амам, како и другите, бил граден така што има простории за соблекување, топли простории за капење, ѓобекташ... Објектот е покриен со поголем број куполи со разни големини кои пленат со својата несиметрична но, сосема, складна и ритмичка диспозиција. Богатата декорација од сталактитни орнаменти е застапена во премините под куполите и во халветите. Во дел од просториите фрагментарно по должината на сидовите е сочувана декорација во вид на фриз со претстави од стилизирани цветови, предадени во плиток релјеф. Двете големи сали имале богато орнаментирани шадрвани, а помалите простории се употребувале за перење и капење. Со обновување на амамот во 1948 година во него е сместена Уметничката галерија.

Легенда за Амамот

Не се знае кога амамот престанал да функционира како амам. За отворањето и функционирањето на овој амам е врзана една легенда. Ќерката на Даут-паша пред неговото отворање дошла да го посети амамот. Од сидовите излегла голема змија отровница и ја каснала. Таа починала и Даут-паша наредил амамот да се затвори и никогаш да не биде користен.

Гази Иса-бегова џамија

Иса-беговата џамија која се наоѓа северно од Султан Муратовата џамија и според камениот натпис кој се наоѓа над влезната врата дознаваме дека таа е подигната во 1475-76 година од страна на Иса-бег третиот син на Исхак-бег.

Џамијата е масивна градба со две еднакви подкуполни простории, две странично засводени крила и трем со пет кубиња. Џамијата има трем кој е затворен од страните и има пет куполи чии сводови се потпираат на 4 масивни столбови. Монументалниот влез е изработен од мермер, а на горните две табли има запис изведен во имитација на гранчиња со цветови и листови. Внатрешноста на џамијата има богата пластична декорација со ромбови, украси во петкуполните простории. Над влезната врата од двете страни во правоаголните полиња се насликани пејзажи. На десниот преден агол од џамијата се издига минарето. Минарето е декорирано со розети и шестокраки звезди на долниот дел. Интересно е тоа што минарето на оваа џамија нема свој темел, туку израснува од самиот објект. Иса-беговата џамија заземала широк простор во кој се наоѓале гробишта и многубројни надгробни споменици.

Вилаетски конак „Уќумат“

Вилаетскиот конак „Уќумат“ поранешна административна зграда и споменик на културата во Скопје, се наоѓа во северниот дел од чаршијата, веднаш до зградата на Старата турска пошта

и во непосредна близина на Мустафа-пашината џамија. Изграден е кон крајот на XIX век и во него била сместена највисоката вилаетска управа, откако во 1888 година во Скопје било преместено седиштето на Косовскиот Вилает од Приштина и во градот останало сè до 1912 година. Во тој период, од уметничко-занаетчиското училиште „Ислахана“ била преместена и Печатницата на Косовскиот Вилает, која била сместена во посебно утврдени простории од конакот. Објектот претрпел сериозни оштетувања во земјотресот од 1963 година, по којшто бил реконструиран и денес служи за деловни цели. Градбата е изградена во духот на исламската архитектура. Нејзината основа е во облик на правоаголник, а се состои од приземје и кат.

Бегова кула

Беговата кула е лоцирана во центарот на Скопје во предворјето на Домот на АРМ. Изградена е кон крајот на XVII и во почетокот на XVIII век. Висока е 14 метри со квадратна основа 7,5 x 7,5 метри. Беговата кула спаѓа во посебен вид станбена архитектура која истовремено служела и како одбранбен објект.

Поради одбранбениот карактер во долната зона има помал број прозорци и посебен вид отвори за пушки. Единствено на последниот кат има благо издадени балкони од дрво, т.н. теферичи. За греење на кулата биле направени две огништа сместени во сидовите на првиот и вториот кат. Третиот кат се затоплувал од оџаците кои поминувале низ него. Скалите кои водат низ кулата се сместени во дебелиите камени сидови чија ширина изнесува 1,45 метри.

Скопскиот Безистен

Зборот „безистен“ претставува спој на персискиот збор „безз“ што значи „платно“ и арапскиот збор „стан“ што значи „место за продажба“ и самото име објаснува дека скопскиот Безистен бил наменет ексклузивно за продажба на платно.

Скопскиот Безистен е сместен во внатрешноста на Чаршијата, веднаш над западниот влез од Сули ан. За првобитниот изглед на објектот не постојат веродостојни податоци, иако тој се споменува во записите на повеќе патописци, меѓу кои и на Евлија Челебија. Бил изграден во XV век, во време кога со Скопје управувал Исхак-бег и набргу станал центар на трговијата во градот, околу кој се создавала чаршијата. Во текот на времето попримил повеќе функции, кои зависеле од големината и потребите на градот. Неколку пати низ историјата бил разрушуван, по што бил обновен на преминот од XIX во XX век.

Скопскиот Безистен по својата архитектонска концепција бил сличен со „Бруса“- безистенот во Сараево, како и со безистените во Солун, Серез и др. Во неговиот денешен облик, Безистенот претставува камена градба со правоаголен објект, на која е забележително влијанието на западната архитектура. Внатрешноста се состои од систем на улочки кои водат до двокатните дуќани. Бил засводен со шест куполи, на два столба. Просторот околу двата големи столба и четирите сида бил поделен со дрвени прегради меѓу кои се создавале дуќани, покриени со дрвени покриви. Има четири влеза, кои се распоредени во средишните делови на фасадите од сите четири страни. Преградите меѓу дуќаните биле лесно подвижни и по потреба тие можеле да се поместуваат, со што и продажниот простор станувал поширок или потесен.

Стара турска пошта споменик на културата во Скопје

Старата турска пошта била првата телеграфана во градот Скопје. Таа е поранешна административна зграда, сместена меѓу вилаетскиот конак „Уќумат“ и Мустафашината џамија, спроти тврдината Кале. Зградата е изградена на крајот од XIX век, за што сведочи натписот на камената плоча поставена над влезната врата. Првобитно, објектот имал правоаголна основа и се состоел од приземје и кат, а подоцна бил дограден уште еден кат. Како последица на земјотресот од 1963 година, објектот бил оштетен и со неговата реконструкција бил отстранет доградениот кат. Старата турска пошта денес е приватен универзитетски објект.

Сули ан

Во непосредна близина на Чифте амамот и Мурат-пашината џамија во срцето на Чаршијата се наоѓа поранешниот Караван-сарај, Сули ан. Сули ан е (конак) изграден во првата половина на XV век. Негов ктитор бил Исхак-беј, војвода и командант на Скопското краиште и во неговото завештание е оставен како дел од имотот на Исхак-беговата (Шарена) џамија. Сули ан служел за сместување и престој на патниците и трговците со нивните каравани. Во заветот на Исхак-бег, анот се споменува под името „Стар ан“. Името „Сули“ го добил по реката Серава која течеља покрај неговата источна страна.

Вкупната површина на Анот изнесува 2.101 метар квадратен. Главниот влез се наоѓал на неговата западна страна, отворен кон средиштето на Чаршијата. Низ влезот на источната страна се излегувало на реката Серава. Од дворот се влегувало во просториите на приземјето и катот, чиј број изнесувал 57. Анот е граден на ист начин како и другите караван-сараци, со делкан камен, редови тули и слоеви малтер.

Се состои од приземје и кат со масивни сидови и сводови. Приземјето служело за чување на стоката, додека патниците и трговците преноќувале на катот. Тремот е подигнат на 18 столбови, а собите биле подредени во низа и распределени на сите четири страни.

Во текот на XVI век Сули ан бил пренаменет и на долниот и на горниот кат биле отворени дуќани, главно, во сопственост на Евреи. По земјотресот од 1963 година Сули ан, речиси, целосно бил разрушен, а подоцна повторно е обновен. Од крајот на XIX и почетокот на XX век служел како магацин и живеалиште. Сули ан целосно е обновен во 1972 година и во него, денес се сместени Музејот на Старата чаршија, а од 1982 година и Ликовната академија - Факултет за ликовни уметности.

Султан Муратова џамија - најстара зачувана џамија на територијата на Балканот

На мало возвишение, во централниот дел на старо Скопје е сместен споменичниот комплекс на Султан Муратовата џамија - единствена султанска задужбина во Скопје. Подигната е од султанот Мурат II во 1436-37 година. Оваа џамија е попозната и како „Хјункар џамија“ (турски: hünkâr; со значење „царски, султански“), што во буквален превод би значело „Царска“ или „Султанска џамија“.

За првобитниот изглед на Султан Муратовата џамија немаме сигурни податоци, но ценејќи го податокот што станува збор за султанска задужбина со сигурност може да се тврди дека нејзиниот првобитен изглед бил многу пораскошен. По своите архитектонски особености, како една од најголемите скопски џамии, таа се вбројува во најзначајните претставници на османлиското градителство на Балканот.

Џамијата има базиликална архитектонска форма прекриена со кров на четири свода. Внатрешноста е поделена со по три столбови на три брода над кои се наоѓа рамен дрвен касетиран таван.

Михрабат, минбарот и дрвениот махвил во внатрешноста на џамијата датираат од првата деценија на XX век. На северозападната страна,

во цела широчина на џамијата, се наоѓа трем отворен само од предната страна носен од четири камени столбови со богато декорирани капители. Вертикалниот акцент на објектот го дава виткото минаре кое се наоѓа на западниот агол од џамијата. Градено од добро обработен камен, особено се истакнува со сталактитната декоративна обработка на шерефето. Живописноста на џамијата ја надополнува и начинот на градба - опус клоазоне. Сидната декорација во Султан Муратовата џамија, која

датира од XVIII век, ги содржи карактеристиките на турската традиционална декорација со тантелни билни мотиви присутни околу прозорците во внатрешноста на објектот. Она што е особено интересно е присуството на пејзажот како декоративен елемент вграден во правоаголни рамки. Како тема се користени примери на профани и верски објекти. Куполната џамија со четири минариња, а секое од нив со по три шерефиња, како и воздушесто испакнатите градби на три ката покрај самиот двор на џамијата, насликани над влезната врата во молитвениот простор, во просторот десно од натписот, со голема веројатност се однесуваат на Сулејмание џамијата во Истанбул. И мотивот на пејзажот од левата страна на натписот, според типологијата на насликаните елементи, нè упатува на некое од истанбулските маала. Сидното сликарство на џамијата припаѓа на различни временски периоди што подразбира и користење на различни материјали и техники. Според анализите на некои делови од пејзажите и бордурите кои ги одразуваат западните влијанија на сликарскиот пејзаж од XIX век, се претпоставува дека тие се додадени во 1912 година по повод посетата на султан Решат на Скопје.

Споменичниот комплекс на Султан Муратовата џамија го сочинуваат (покрај Султан Муратовата џамија) и Турбето на Бикиј-хан, Турбето (гробница) на Али-паша од Дегестан, гробот на Бејхан-султан и Саат-кулата.

Турбето - семејна гробница на Али-паша од Дегестан се наоѓа покрај источната фасада на Султан Муратовата џамија и е подигнато во 1774 година. Турбето е од типот на отворени турбиња со купола покриена со олово. Куполата ја носат шест јаки столбови. Во основа турбето е шестаголно. Сидано е од обработен камен, а како сврзувач е користено оловото. На самата фасада е изведен плиток релјеф со претстава

на џамија со минаре, едно одделно тордирано минаре и две вази со цвеќиња. Во турбето се сместени два камени саркофага каде се наоѓаат гробовите на жената и ќерката на Али-паша од Дегестан.

На јужната страна од џамијата е сместено Турбето на Бикиј-хан. Според натписот што се наоѓа над самиот влез, Турбето на Бикиј-хан датира од средината на XVI век, односно 1556-57 година. Ова турбе е од типот на затворени турбиниња, во основата е решено квадратно и засводено со купола на тромпи. Градено е од цврст материјал - камен и тула поставени во наизменични редови, со што е постигната живописност на фасадите. Пластичната декорација е застапена во аглиите под тромпите во вид на правоаголници поставени еден врз друг. Внатрешноста била декорирана со билни орнаменти за што сведочат фрагментарно зачуваните делови. Во внатрешноста се наоѓаат пет гробници без натписи.

Според својата монументалност, Турбето на Бикиј-хан е најголемо од овој вид објекти сочувани во Македонија. Покрај овие значајни споменици, на просторот околу двете турбиниња се наоѓа некропола каде се забележливи поголем број надгробни нишани.

Турбето на Гази Баба – собиралиште на пророчици

Турбето на Гази Баба се наоѓа на самиот врв на брдото на истоимената населба, североисточно од градот Скопје. Зад псевдонимот Гази Баба се споменуваат повеќе имиња, сепак, прифатено е мислењето дека станува збор за позната личност од XVI век по име Ашик Челеби. Тој е еден од првите османлиски литерати и поети, чие вистинско име било Мехмед Али ел Ната. Бил познат и под името Кади Баба, бидејќи бил назначуван и за кадија на Скопје. Бил роден во Бурса, во 1520 година, а загинал во една битка во 1572 година. Го напишал делото „Биографија на поетите“, кое му го посветил на султанот. Како благодарност, бил назначен за доживотен кадија. Турбето на Гази Баба било многу почитувано и посетувано од народот. Тука останала камена плоча со старотурски натпис: „Хем Гази јим, хем кади јим, хем шејх шериф Мухамед“ што во превод значи: „И газија сум и кадија сум и шејх сум од Мухамедова лоза“. Постоел и чувар на Турбето, турбедар, кој се придржувал за еден посебен ритуал. Секој петок посебно ги осветлувал гробот и Турбето на ридот, а сето тоа оставало силен, дури и мистичен впечаток кај жителите на градот. Гази Баба бил од благородничко и образовано семејство. Бидејќи најмногу бил поврзан со градот Скопје, тука и бил погребан. Легендата вели дека самиот си ја донел сопствената глава на Турбето.

Според легендите!

Особено е интересен податокот дека гробот најчесто бил посетуван од жени. Тој бил собиралиште на пророчици, чии претскажувања биле надалеку познати. Турбето на Гази Баба имало некоја чудна моќ низ времињата. Местото било култно, но истовремено и окултно. На кој начин биле вршени претскажувањата. Постојат записи за некои од тие ритуали.

Жените ги пророкувале судбината, злото и среќата, успехот и неуспехот на следниов начин: на крајот од мермерната плоча на гробот биле поставувани леген и ѓум полн со вода, заедно со дваесет до триесет

камчиња. Камчињата биле полевани со водата од ѓумот, а потоа за секое од нив била одредувана по една желба или намена што тие требало да ја исполнат. Откако на секое камче му била одредена улогата, една од жените ги собирала сите камчиња на купче. Со еден удар на дланката, тие биле делени на половина: среќата била на страната на камчињата кои биле чифт-пар, а несреќата, злото, неисполнувањето на желбата од страна на камчињата - тек-непар. Се користеле и други начини на претскажување и пророштва.

Хусеин-шах џамија

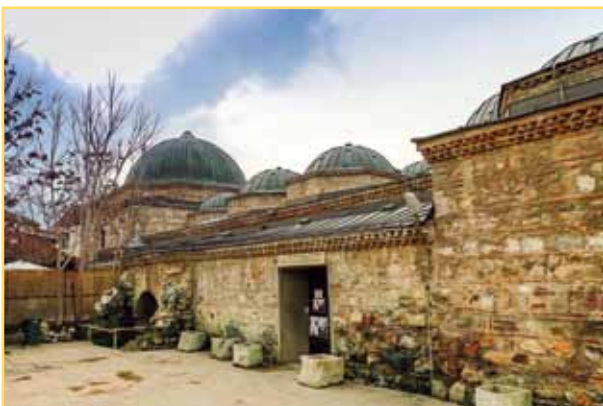
Хусеин-шах-пашина џамија се наоѓа во Сарај дванаесет километри од Скопје, а била изградена заедно со Турбето во 1577/78 година од страна на Хусеин-шах-паша. Самото село името го добило по ктиторот на градбата, по што народот го нарекувал Сарај, бидејќи таму се наоѓал дворецет, Сарајот на Хусеин. Џамијата спаѓа во редот на постари џамии и претставува вреден историски архитектонски споменик. По некои сознанија во непосредна близина била и медресата. Џамијата и Турбето биле со квадратна основа и куполи со троделен трем на северната страна и минаре на северозападната страна. Премиот од храмот во поткуполниот простор е решен со помош на тропи. Минарето се наоѓа во западниот дел на џамијата и е градено од делкан камен. Во внатрешноста на храмот е сместен михрибот кој е вграден со едноставна правоаголна рамка. Џамијата е еден од ретките примери на овој вид која е сочувана на нашата територија и заедно со Турбето од југозападната страна претставува единствен комплекс. Околу овие објекти се наоѓаат и голем број на надгробни споменици меѓу кои се наоѓа и гробот на синот на Хусеин, Али-бег. Овие објекти претрпеле поголеми оштетувања кои се гледале по поголемите или помалите пукнатини на сидовите, но подоцна биле целосно реставрирани.

Чифте амам

Чифте хамамот е јавна бања и се наоѓа во средишниот дел на Чаршијата, поточно на потегот меѓу Мурат-пашината џамија и Сули ан. Чифте амамот заедно со овие два објекта ја сочинува единствената постојна „исламска тројка“ на просторот на Чаршијата и, воопшто, во Скопје. Подигнат е во средината на XV век и е втор по големина амам во Скопје од тој период. Изграден е од страна на Иса-беј и завештан за потребите на издржување на неговите задужбини во Скопје, заедно со медресата и текето. За првпат се споменува во вакуфнамата на Иса-беговата џамија во 1531 година. Во чест на наредбодавецот за негова изградба, Иса-бег, е познат и под името „Иса-бегов амам“, додека познатиот патописец Евлија Челебија во своите записи го нарекува „Нов амам“.

Објектот е редок пример на Балканот со голема архитектонска вредност. Тој претставува монолитна градба, а при неговата изградба,

особено се водело сметка за функционалното единство и надворешното обликување. Чифте амамот е од типот на двојните амами, за чија функција, впрочем, зборува и самото име. Одинавтор претставува единствен објект, додека во внатрешноста потполно се одделени два дела кои имаат посебни влезови во кои се наоѓаат простории за капење на мажи и на жени. Над главните простории се наоѓаат две големи куполи, додека халветите и другите простории се засводени со поголем број мали куполи, денес прекриени со лим. Северозападниот дел од амамот бил наменет за капење на Евреите. Тоа бил, всушност, посебен халвет со базен во кој се вршело ритуално капење. Осветлувањето е решено зенитно преку отворите кои се наоѓаат во куполите и преку прозорските отвори кои се наоѓаат под куполите.

Во текот на своето постоење, веројатно, повеќепати бил оштетен, но по земјотресот од 1963 година била отпочната целосна конзервација на овој амам. Чифте амамот денес се употребува како уметничка галерија и во него е сместен дел од поставката на Националната галерија на Македонија.

Прошетките низ Старата чаршија се вистинско доживување за сите посетители. Срцето и душата на градот низ кој провејува духот на минатото и се спојува со современиот начин на живот.

Старата чаршија во Скопје претставува најголема чаршија на Балканот, која се наоѓа надвор од Истанбул, и која повеќе од седум века е дел од градот. Со тесни улочки поплочени со калдрма низ кои се ткаат приказните на скопјани, занаетчиски работилници и нанижани дуќани во кои се продава најразновидна стока. Чаршија во која сè уште се негува некој стар занает, многу ресторани, кебапчилници, кафетерии, старо нови чајџилници каде што се послужува чај во мали стаклени чаши на метални тацни. Низ дуќаните можат да се купат рачно изработени парчиња накит, филигран и сребро, но

и златни ќердани. Од секој агол допира мирис на скара и ќebaпи, штотуку сварено кафе и слатки ориентални деликатеси.

Лоцирана на источниот брег од реката Вардар, од Камениот мост до Бит-пазар и Калето, Чаршијата била градски центар за трговија уште од XII век.

Скопската чаршија брзо се развивала, а нејзиниот врв го достигнала за време на османлиското владеење на балканските простори во XVI и XVII век кога имала 2.150 дуќани. Како доказ за тоа се и многубројните објекти кои биле лоцирани во Старата чаршија како што се џамиите, неколкуте анови, сараи и други турски објекти. Иако исламската архитектура доминира во Чаршијата, сепак, постојат и неколку цркви.

Голем придонес во економскиот развој на Чаршијата и воопшто на градот Скопје имаат еврејските трговци. Во Чаршијата се препознава богато наследство од повеќе култури и цивилизации кои се дел од нејзиното создавање и идентитет.

Дали знаевте за оваа легенда?

Во Скопје се наоѓа Мавзолеј на последната босанска принцеза.

Турбето на кралската ќерка или турбе „Крал К’зи“ — кое, според едно толкување, било гробница на ќерката на последниот босански крал Стефан и Катерина Косача, која како заробеник живеела кај Гази Иса-бег. Се наоѓа на источната падина на населбата Гази Баба, во непосредна близина на Природно-математичкиот факултет. Се претпоставува дека Турбето со значајна ориентална и сакрална архитектура било изградено кон крајот на XV или почетокот на XVI век. Градено е од камен и тули, на квадратната основа има четири столба со зашилени врвови, а е покриено со купола на четири води. Според легендата, Турбето го посетувале муслиманите, но и христијаните кај кои останала долга традиција дека станува збор за почитувана кралска ќерка. Турбето денес е целосно реконструирано и претставува споменик на културата.

Тетово - градот под Шара или Турчин Планина

Дали знаете?

За турското потекло на името на Тетово - Калканделен, кој е дел од територијата на Османлиите во XIV век, постојат повеќе преданија. Како и во другите румелиски градови и во Тетово имало голема миграција на луѓе од Анадолија, Централна Турција. Мигрантите од тоа време го опишуваат како 'kalkan gelen' – (тргнат и пристигнат) и на тој начин со текот на времето на градот му го дале тоа име. Според едно друго предание, градот го добива името од терминот 'kalkan delen' – (пробивач на штит), бидејќи луѓето кои мигрирале од Анадолија, во градот изработувале оружје.

Шарена џамија

Шарената џамија лоцирана во стариот дел на Тетово се смета за еден од најинтересните споменици од исламските сакрални објекти подигнати во градот. Нејзиното првично име било Алаџа (басма, шарен памук), а во XIX век го добива името Пашина-џамија, по својот обновувач Абдурахман-паша, гувернер на Тетовскиот Пашалак, забележан во историјата и како градител на Калето на Балтепе. Податоците за историјата на Шарената џамија и за историјата на околните објекти, се врежани во записите издлабени на мермерните плочи поставени над нејзината влезна врата. Џамијата е лоцирана на десниот брег од реката Пена, на главниот градски пат. Во нејзин склоп се и Турбето поврзано со името на ќерката на бегот, анамата Хуршиде (со потекло од Анадолија, чија желба била да биде погребана во Тетово), како и богато декорираниот камен шадрван, амам и ан. Првобитната Шарена џамија била изградена во 1495 година и ја имала функцијата на исламски собирен храм. Реконструирана е од XVI до крајот на XVII век кога изгорела до темел во големиот пожар што го зафатил градот. Орнаментите се најимпресивниот дел на сегашниот објект. Тие се дело на искусни мајстори кои ги собирал Абдурахман-паша. Освен што ја насликале џамијата и однатре и однадвор, истовремено го декорирале и дервишкото Арабати Баба теке и некои приватни куќи на бегот. Бројните живописно насликани

орнаменти, сликовитоста и употребените сликарски техники, претставуваат раритет и извонредно дело меѓу сличните исламски религиозни објекти кои ја вклучуваат оваа џамија во антологиите на исламската архитектура. Џамијата е опколена со низок мурален сид со квадратни перфорации, обрабени со прекрасно дизајнирани мрежи направени од дрво. Во оваа џамија видливи се елементи кои се карактеристични за класичниот период на османлиската архитектура со елементи на барок и неокласицизам и турска традиционална декорација. Во внатрешноста изобилуваат пејзажи со препознатливи градски мотиви од престолината Истанбул.

На источната страна во внатрешноста на џамијата се сместени михработ, во чиј горен дел на седум кружни полиња се испишани леџви со стихови од Куранот и мимбарот. Тие се изработени од бел мермер со прецизно изведени и богати декоративни елементи во плиток релјеф. Од ликовните претстави особено внимание привлекува претставувањето на Мека, што е редок, а можеби и единствен пример на претставување на ова светилиште на просторот на Југоисточна Европа. Според неодамнешното истражување, џамијата била основана од две сестри, Хуршиде, која е закопана во турбето пред џамијата, и Менсуре, која се преселила од Анадолија во Тетово. Според преданието, за да се заштити живоста на боите кои се користеле во декорирањето, употребени се 30.000 белки од јајца.

Арабати Баба теке - Бекташко теке

Арабати Баба теке, претставува еден од најзначајните објекти од овој вид на Балканот. Изградено е во XIV век од страна на Реџеп-паша и неговиот син Абдурахман-паша. Се наоѓа во западниот дел на Тетово во непосредна близина на станицата од патничката жичарница Тетово - Попова Шапка. Според податоците во текеото живееле околу 15 дервиши, на чие чело стоел старешина - баба. Дервишите биле прочуени како благородни, мирни и гостољубиви луѓе. Текеото се викало Арабат затоа што навидум неговиот основач бил сиромав човек со скината облека по име Алија, а така облечените луѓе Турците ги викале арабат. Поради тоа текеото го добило името Арабат теке. За споменување е библиотеката на Арабати теке од XVIII и XIX век, затоа што во неа културата и образованието се развивале паралелно со исламската религија. Во оваа библиотека на времето се вршело и копирање на дела од интелектуалци, со избрана калиграфија кои подоцна се краселе со орнаменти завиткани во кожа.

Внатрешноста на текеото изобилува со објекти за најразновидна намена. Објектите што се зачувани до денес се поделени на два вида: објекти за верски обреди (за ибадет) и за сместување на дервишите и на бабата (турбе, месџит, семахане, куќата на шејџот) и објекти што служеле за домашна економија. Текеото има четири влеза на секоја страна од светот и секој влез има своја функција.

Месџидот (богомолката, ибадет хане) е сместен во близина на северниот влез, има квадратна основа. Составен е од два дела: место за верски обреди (харим) и трем.

Централно место во комплексот на текеото има шадрванот, кој е поделен на два дела. Првиот дел (дивахане) служел за одмор и разговор, а во средиштето е поставена

седумаголна мермерна фонтана и миндери околу неа. Вториот дел, семахане, бил наменет за ритуални обреди. Двокрилната дрвена врата поставена меѓу дивахането и семахането, како и таа на влезот имаат комбинација од резба во дрво со позлата и сликана декорација.

Во комплексот се наоѓа и Сината кула или Куќата на Фатима која била изградена за болната ќерка на Реџеп-паша и овој објект е зачуван во својата првобитна состојба. Објектот има по една просторија на приземјето и на катот. Приземјето служело за приготвување на храна и има огниште, а засводено е со купола делумно украсена со шуко-декорација. Катот е богато декориран со фреско-декорација што ја насликал Зарзе Хаки (1813-1814г). Насликани се вази со цвеќе, флорални елементи, како и повеќе кораби пред еден сарај. Над влезот во горниот кат е насликан лав, кој го симболизира четвртиот халиф во муслиманството - пророкот Али, кој е всушност „заштитник“ на бекташите.

Калето на Абдурахман-паша

Калето кое се наоѓа на врвот на Балтепе, веднаш над Тетово е изградено во 1820 година од страна на Абдурахман-паша. Овој културен објект претставува една ретка убавина од минатото. Неговата содржина е мошне комплексна. Внатрешниот дел има пет сараи, големи кујни, бањи, еден бунар на средина и три тунели за излез. Во текот на војните претрпел големи оштетувања.

Стар турски амам - Беговиот (Иса-бег) хамам

Беговиот хамам во Тетово потекнува од XV век и претставува значаен споменик на своето време. Од податоците во најстариот опширен пописен тефтер од 1453/54 година, сосема е евидентно дека со подрачјето во Тетовско управувал како санџак беј, Иса-бег, син на Исхак-бег, внук на Јигит-паша. Истиот Иса-бег кој во Скопје ги изградил Гази Иса-беговата џамија, Караван сарајот - Капан ан и други објекти. Тој својата градителска дејност ја проширил и во тетовскиот крај, предавајќи ја на неговиот син Мехмед-бег, а во вакафнамето од 1463 година се гледа дека подигнал месџид и имарет во Теке Маалото во Тетово, а од увакафените имоти се споменува и хамам. Се претпоставува дека станува збор за Стариот амам (Хуршиде амам), кој денес се наоѓа на левиот брег на реката Пена, наспроти Шарената џамија со која образува комплекс, вообичаен за урбанистичкото оформување на градовите во турскиот период. Граден е од грубо обработен камен и тула во повеќе редови и припаѓа на типот единични амами. Турскиот амам во Тетово денес е претворен во духовна ризница на уметноста, Мултимедијален центар погоден за изложби, поетски читања, промоции и за други помали манифестации.

Гостивар- градот на гости

Дали знаете?

За време на турското владеење градот почнал да се развива во значајно седиште на Горни Полог, наречен уште и Горна Нахија. Во 1659 година, богатиот Мехмед-паша изградил џамија среде населбата, а околу неа подигнал и училиште и бања, а подоцна и караван-сарај и дуќани. И богатиот Агу Бекир-бег во Гостивар изградил џамија и училиште, што се наоѓале на местото на денешната Саат-кула.

Во околината на Гостивар, на работ на Полошката Котлина се наоѓа селото Вруток. Познато по изворот на реката Вардар, истоимената хидроцентрала и специјализираните рибни ресторани со калифорниска пастрмка. Денес, Вруток претставува една модерна селска населба со огромен потенцијал за екотуризам. Веднаш до селото Вруток се наоѓа изворот на најголемата македонска река Вардар (388 км). Во списите на Мехмет-паша од 1608 година е зачуван податок за постоењето на воденици на истоименото место. Името Вруток е добиено по самиот извор на реката Вардар. Исламски објекти во Вруток се џамија, Бекташиско теќе и Шелериско теќе.

Гостивар низ легенди!

Во средниот век градот бил многу посетуван од гости од сите краишта, а во летните денови по традиција, секоја година се одржувал голем трговски собир (панаѓур). Ваквата традиција продолжила и за време на Османлиската Империја. Поради големата посетеност на населбата од луѓе од други краишта, Турците меѓу себе на турски, често викале „гостивар“ (гости има). Тогаш во градот имало и многу гостилници, па се претпоставува дека „гостољубивиот град“ односно „градот на гости“ станал - Гостивар.

Бегова куќа

Куќата на Даут Болетини или таканаречената Бегова куќа во Гостивар, е прогласена за споменик на културата. Беговата куќа е уникатен примерок на автентичната староградска архитектура од XVIII век и е еден од најзначајните културни споменици во Гостивар.

Саат-кулата на Ебу Бекир-паша

Саат-кулата е еден од најзнаменитите и препознатливи објекти во градот Гостивар. Таа е еден од трите културно-историски споменици во Гостивар и се наоѓа и на општинскиот грб и на знамето. Саат-кулата се наоѓа во срцето на градот, пред влезот на џамијата што го носи името на Саад Ебу Бекир-паша. Изградена е во 1728/29 година од Исмаил-ага, син на хаџи Јусуф-ага. Годишната на градбата и името на градителот се запишани на османлиско-турски јазик на камена плоча што се наоѓа над влезната врата. Старата медреса од XVII век која се наоѓа во комплексот на Саат-кулата е објект од културно наследство на Македонија.

Дебар – парче македонска земја како сведоштво за потеклото и животот на семејството Ататурк

Дали знаете?

Градот Дебар е сместен во југоисточниот дел на Дебарската Котлина, недалеку од сливот на реката Радика во Црн Дрим, опколен со планинските венци на Кораб, Дешат и Бистра. Во XV век (1449г.), со поразот на Скендербег и неговите востаници, Дебар потпаѓа под турска власт. Непосредно по освојувањето на градот, во него се населуваат турски колонисти, кои подигаат градска населба внесувајќи го во неа својот начин на живот и својата култура. Околу постојното Варош Маало, како јадро околу кое подоцна се развивале и ширеле другите маала, оформуваат свое маало – Хунќар. Хунќар Маало е наречено по Хунќар џамијата, која е изградена 1467-68 година од тогашниот владетел султан Мехмед II Освојувачот. Во маалото постоеле и два амама и саат-кула.

Стариот амам се наоѓа во непосредна близина на Хунќар џамија. Амамот веќе подолго време се наоѓа во руинирана состојба, но и покрај лошата состојба видливи се стилските и архитектонските вредности на овој објект од класичниот стил на исламската архитектура. Конструкцијата е со масивни ѕидови и куполи изведени од камен и тула во варов малтер. Амамот ги содржи сите неопходни простории карактеристични за неговата функција.

Дебарското муфтиство е едно од тринаесетте муфтиства на Исламската верска заедница во Македонија. Седиштето на ова муфтиство се наоѓа во градот Дебар.

Дебар низ легенди!

Еленски скок или Елен мост е камен лачен мост на планината Стогово, во непосредна близина на село Могорче преку Мала Река во Реканскиот Регион на Западна Македонија. Мостот е изграден кон средината на XVIII век од делкан камен со само еден лак според плановите и од страна на Мимар Хајрудин – архитект на Стариот мост на Неретва во Мостар и ученик на прочуениот архитект Мимар Синан.

Според првата легенда, мостот е изграден во знак на секавање на момчето кое за да ја одбрани честа на својата девојка убил еден турски бег. По настанот, Турците испратиле силен аскер за да го фатат. Гонето од аскерот момчето

бегало и стасало до надојдената Гарска Река. Во тој момент на очај и безизлез за момчето, од шумата се појавиле самовили и го претвориле во прекрасен елен, кој без проблем ја прескокнал реката. Подоцна, во знак на секавање на настанот, но и како благодарност до самовилите, селаните го изградиле мостот.

Другата легенда раскажува за бегот кој со својата војска се обидува да улови еден елен којшто постојано им бегал и никако не допуштал да му се приближат. Иако бил ранет, еленот не им се предавал ни во оној момент кога бегството речиси било невозможно. Кога се нашол на брегот на Мала Река, не двоумејќи се, скокнал на другиот крај на реката и таму починал. Восхитен од неговата храброст и упорност да истрае до крај, не предавајќи му се на непријателот, бегот наредил да се изгради мост во негова чест, што ќе го симболизира тој судбоносен скок на еленот.

Спомен-куќата во родното место на таткото на Мустафа Кемал Ататурк, Али Риза-ефенди

Во село Коџаџик, Центар Жупа реставрирана во 2014 година на старите постојни ѕидови во приземјето се издига Спомен-куќата на таткото на Мустафа Кемал Ататурк, Али Риза-ефенди. Семејството на Мустафа Кемал Ататурк, според сознанијата на македонските и турските историчари и археолози, живеело во Коџаџик во втората половина на XIX век. Кон крајот на XIX век, Али Риза се сели

во Солун и се оженил со Зебеиде Ханим, која потекнувала од старо турско семејство од Лангаса, близу до Солун. Тука е роден и нивниот син Кемал Мустафа. Али Риза, воден од желбата да ја сочува врската со родната земја, го испратил синот во војното училиште во Битола.

Покрај куќата на семејството на Мустафа Кемал Ататурк во Коџаџик, се наоѓа уште еден станбен објект, наречен Роднинска куќа. Заедно, тие две градби претставуваат единствена целина, музејски комплекс, како сведоштво за потеклото и животот на семејството Ататурк на ова парче македонска земја. Целокупниот комплекс се протега на 20 000 метри квадратни и поседува меморијално-изложбен сегмент, односно простор за трајна презентација на експонати, како и изложбен простор за времени поставки преку кои посетителите ќе се запознаат со животот на Кемал Ататурк. Во семејната куќа постои соба на родителите на Ататурк и на неговите роднини, со поставени восочни фигури.

Инќар џамија (Хунќар џамија)

Инќар џамијата е муслимански храм којшто е најстар меѓу седумте џамии во Дебар. Според натписот кој е поставен над влезот во џамијата, испишан со неправилно сулус писмо во пет реда, џамијата била изградена во периодот од 1467-68 година. Годишната на нејзината обнова, исто така, е испишана како 1938 година.

Инќар џамијата е изградена како задужбина на Мехмед II (1451-1481). Таа е сместена во простран двор со бројни постари гробови со надгробни нишани со богата декоративна обработка. Храмот претставува градба со правоаголна основа со димензии 12,70 x 9,38 метри покриена со кров на четири води. Како остаток од автентичната градба е

харамот - молитвениот простор, каде старите сидови и формите на прозорците ја имаат зачувано својата оригинална форма и поставеност. Во внатрешноста се наоѓа михработ – ниша со скромна сталактитна декорација. Минберот и махвилот подоцна биле доградени. Дрвениот таван, веројатно, бил обновен при поправките во 1941 година. Тремот, кој се наоѓа на северозападната страна, бил додаден со подоцнежните интервенции и обновувања на објектот. Со истражувања е дефинирано дека тремот, носен на десет кружни столбови, веројатно, е затворен при поправките на џамијата пред Втората светска војна, односно помеѓу столбовите биле поставени девет прозорски отвори и целиот трем е прекриен со истиот кров на џамијата.

Виткото минаре кое е сместено на југозападната страна од џамијата поставено на квадратен постамент доминира со својата висина и го потенцира вертикалниот акцент на џамијата. Телото на минарето е полигонално кое преку сталактитна декорација преминува во шерефето. Џамијата, иако е со скромни архитектонски и декоративни елементи, претставува одраз на локалното градителство од втората половина на XV век каде доминираат чисти и прецизни форми.

Во дворот на Фатих султан Мехмедовата џамија се наоѓа и Турбето на Шабан баба. Турбето е од типот на отворени турбиња со осмоаголна основа. Полигоналните столбови кои го формираат турбето меѓусебно се поврзани со засводени лаци. Турбето било градено од добро обработени камени квадри што говори за значењето кое тоа го има, односно за значењето на личностите кои се погребани во него. Во турбето се сместени два гроба. Од натписот на едниот од нив дознаваме дека му припаѓа на Шабан баба, но нема и податок кога е подигнато тоа. Но, според стилските карактеристики било изградено кон XVIII или во почетокот на XIX век, време кога е подигнато Турбето на Каплан-паша во Тирана, кое ги поседува истите стилско-архитектонски карактеристики. Постоењето на турбето како и начинот на градењето на минарето укажуваат на можно постоење на постар култен објект на ова место.

Кичево - градот на дервишки теќиња

Дали знаете?

Според податоците наведени во делото Камус-ул Алам, кое се смета за прва турска енциклопедија, напишана од османлискиот писател со албанско потекло Шемседин Сами, за време на османлиското владеење во Кичево, постоеле пет џамии, пет теќиња, едно средно и едно основно училиште, една медреса, една саат-кула и една црква.

Кичево низ легенди!

Кога дошле Турците во Кичевско кон крајот на XIV век по смртта на Крале Марко, Кичево како населено место се споменува во еден пишан документ од втората половина на XV век. Познатиот турски патописец и географ хаџи Калфа го посетил градот во првата половина на XVII век и го спомнал со формите Фирџова, Фирчова (Фирчово), Кирчова (Кирчово). Од овие форми се претпоставува дека бил добиен топонимот Крчово (населба во крчевина). Со името Крчово населбата била спомната и во еден ферман на султан Селим Трети од 1798 година и тоа како каза (околинско место) – Крчовска Каза. Најстарата потврдена градба од исламска сакрална архитектура е џамијата во Бичинци која потекнува од 1420 година. Но интересна е и џамијата Султан Бајазид за која се претпоставува дека е малку постара и потекнува од 1402 година. Од османлиските градби во Кичево се и џамијата во Бала Маало (можно е нејзиното име да е Мехмет-хан), забележана во пописен дефтер од 1564 година. Во подножјето на Кичевското кале бил подигнат градски часовник, а во центарот на градот била изградена убава чешма и била донесена вода за пиење.

Хајати Баба теќе

Хајати Баба теќе е изградено 1540 година, а последен пат е реновирано кон крајот на деведесеттите години на минатиот век. Во теќето има три различни тулбиња, од кои има податок само за Тулбето на Шех Ахмед изградено во 1585 година. Според преданието во XVIII век, во Македонија дошол Пир Мехмет Хајати, заштитникот на правецот хајати и за време на неговиот четиримесечен престој во Кичево се запознал со

тогашниот оца на џамијата, Ахмет Фитос. Оцата на џамијата прифатил да прејде во тарикатот и џамијата ја претвора во теќе. Оттогаш наваму, во теќето биле назначени 30 поглавари, од кои шест се од семејството Селимоски. Теќето сè уште е во функција и секој четврток навечер, во истото се изведува зикр (спомнување на Господ). Една од главните традиции на теќето е по секојдневната утринска молитва, изведување на „техеџуд молитвата“, а секој четврток навечер по терави молитвата во теќето се одвива мукабеле (групно) читање на Куранот. Во теќето се организира ифтар, освен за ифтар, посебно за Кадир ноќта служиме и оброк за сехур (оброк пред почетокот на целодневниот пост).

Чулу Баба теќе

Чулу Баба теќето е лоцирано кај Унион, а е изградено во 1560 година, за него има 'берат' и дозвола. Во ова теќе активно се изведуваат верски обреди. Во негов склоп има тулбе кое е изградено во 1595 година. Тулбе е еден вид на гробница во кое се погребуваат луѓе кои имаат позначајна функција во теќето, како, на пример, шехот или дервишите. Теќето е реновирано неколку пати во своето постоење, а во 2012 година го добива денешниот изглед, а во исто време е реновирано и тулбето. Чулу Баба теќето е изградено од страна на еден родител кој дал збор дека ќе направи некое добро дело доколку му оздрави детето.

Шех Селим теќе

Шех Селим теќето се наоѓа кај денешниот пазар, а е изградено во 1720 година кога тројца браќа во три града (Радовиш, Кичево и Струга) во формираните теќиња сакале тарикатот да го рашират

низ целата земја. Теќето има само едно тулбе, Шех Селим-Шех Осман, изградено во 1800 година, денес е целосно реновирано.

Џума (Султан Бајазид) џамија

Преданието за постоење на црквата „Света Петка“ на местото или во близина на денешната Џума џамија (Султан Бајазид) е едно од најраспространетите и највкоренети помеѓу кичевчани. Како и за

православните така и за муслиманите ова место е свето. Каде била лоцирана црквата, кога била изградена и кога била урната, и кога е изградена џамијата се прашања што многумина си ги поставуваат. Првично, преовладувало мислењето дека црквата „Света Петка“ постоела до 1402 година кога и била урната, годината до која на тронот на Османлиската Империја седел султан Бајазид I Илбирим (Бајазид Молњата), околу 17 години по освојувањето на Кичево од Османлиите во 1385 година. Но, можно е џамијата да е изградена подоцна, околу 1481 до 1512 година кога владеел друг султан со исто име, Бајазид II. Постои можност црквата да била урната и подоцна, максимум до 1512 година, цели 110 години подоцна одошто се мислеше. Тврдењата дека денешниот објект на џамијата во прво време бил црква, веројатно, се неточни, но можно е материјалот кој е употребен за градба на џамијата, првично да бил вграден во некогашна црква. Интересно е што името Џума е исто што и петок, па по некој начин се поврзува со света Петка.

Струга - град на сто мостови

Дали знаете?

Славниот патописец Евлија Челебија престојувајќи во Струга, во втората половина на XVII век или кон крајот на 1670 година сведочи за големите струшки панаѓури. Се одржувале по два панаѓура во текот на годината, а на коишто се собирале околу 40-50.000 луѓе и околу илјада трговци. Главни занаети во градот биле кујунџиството, самарџиството, грнчарството итн. Месноста на која биле изградени илјадници дуќани и други објекти и денес се нарекува Панаѓуриште. Евлија Челебија ќе запише и дека е едно од местата од кое било земено најголемиот данок во крв. Според неговото сведоштво, во Струга се наоѓал стар, дрвен мост со околу 12 сводови и со должина од околу 50 метри, а на мостот бил изграден дворецот на агата којшто го чувале 45 вооружени гавази.

Струга низ легенди!

Култното место Света Петка е познато од дамнина. Со чудотворната моќ на ова свето место се сврзани бројни преданија, но и вистински случки од поново време. Струшкиот затвор се наоѓал спроти црквата „Света Петка“. Во 1945 година во него бил затворен еден невин, стар и побожен Албанец од селото Велешта. Човекот бил сместен во источниот дел на затворот, од кој се гледало кон култното место Света Петка. Тогаш таму имало само обележје. Човекот забележал како на тоа место одат стружани, се крстат и палат свеќи. Човекот се чудел зошто е затворен и почнал да му се моли на светецот да излезе од затвор. Секое утро пред изгрејсонце затворениците ги носеле на Мал Дрим за миење. Едно утро последен на миење го носеле велештанецот. Само што се измил и станал простум, погледнал кон Света Петка. Пред очи му излегла светицата Петка и истовремено го облеале сончевите зраци. Се здрвил човекот од тоа што го видел. Истиот ден околу 14 часот, човекот од Велешта бил пуштен од затвор. Зел поголема сума пари и истиот ден се вратил во Струга. Отишол кај Света Петка да остави пари за тоа свето место. Некој дрско го прекорил зошто не бил православен, и ги оставил парите кај некој непознат кој трбало да ги однесе во црквата. По една недела ете го човекот од Велешта во црквата „Свети Ѓорѓија“, се

интересирал дали парите се предадени в црква. Пари досега никој нема предадено, му било одговорено. Важно е дека тој си го исполнил ветувањето а за другото ќе се погрижи светицата! Овој човек иако муслиман, бил поголем верник од тој што му рекол што има да се интересира кога не бил православен. Не се прашува кој како се крсти, туку кој го има Господа во срцето и кој искрено ги почитува неговите испружени раце – светците.

Мустафа Челеби џамија

Мустафа Челеби џамијата е еден од најстарите исламски верски објекти кој потекнува од XVI век, и е споменик на културата заштитен со закон. Денес на урнатата џамија се врши конзервација и реставрација, почнувајќи од најстариот дел од џамијата кој единствено е сочуван.

Хелвети Хајат теке

Хелвети теке се наоѓа во близина на центарот на Струга и е изградено на почетокот на XVIII век од Хасан Баба. Петте соби кои ја формираат буквата Т содржат: соба за молење во која има минаре и балкон, соба за кафе, летна соба и соба за прием. Минарето

има осморебрест облик кој ја прикажува шаховската круна а во исто време ги симболизира осумте врати на рајот. Ова теке е местото каде припадниците на исламската вероисповед се собираат да ги прослават своите верски празници, Рамазан Бајрам и Курбан Бајрам.

Градот Охрид споменик на културата

Дали знаете?

Прочуениот турски патописец Евлија Челебија во 1670 година дава опширен опис на Охрид. Градот го опишува како развиено, богато и големо трговско место. Го споредува со тогашен Дамаск и Каиро и со другите градови на Блискиот Исток и во Отоманската Империја. Охрид имал неколку убави и големи џамии. Меѓу нив Евлија Челебија ја споменува џамијата Аја Софија (катедралната црква „Света Софија“), потоа џамијата Охризаде или Царската џамија во стариот ритчест дел на Охрид, позната под името Имарет џамија. Куќите на македонското население во стариот дел на градот биле убави и мајсторски градени, скалесто една врз друга и свртени кон езерото.

Али-пашина џамија

Али-пашината џамија е сместена во Старата охридска чаршија. Според една вакуфнама која датира од 1491 година и во која се споменуваат сараи и вакафи кои му припаѓаат на Али-паша можеме да заклучиме дека имало и џамија која го носела неговото име.

Според архитектонските карактеристики и едноставноста на формите со сигурност можеме да претпоставиме дека џамијата е подигната кон крајот на XV или на почетокот на XVI век. Во составот на џамијата во 1823 година била подигната и медреса која денес не постои. Али-пашината џамија е градена од камен и печена тула и е меѓу првите џамии која е изградена во Македонија. Основата на Али-пашината џамија е во форма на квадрат со димензии 15 x 15 метри над која се издига осмоаголен тамбур а над него уште еден дванаесетостран тамбур засводен со плитка купола. Преодното решение во внатрешноста на џамијата е решено со помош на тромпи.

Сите страни од харемот непрекинато водат кон единствената точка на кубето што ја симболизира единственоста на Алах, мошне тесните отвори на прозорците се карактеристика на локалната градба што говори дека нејзиниот неимар веројатно е од Охрид. Првобитниот трем не е сочуван, но следејќи ги аналогиите со слични објекти во овој период може да се претпостави дека бил од типот на отворен трем со три мали куполи (веројатно сличен на денешниот).

Внатрешноста на џамијата се одликува со единство на просторот, едноставност на формите и доминација на волуменот. Михработ, сместен на југоисточниот сид е со едноставна форма – вдлабен во сидот, без декоративни елементи и врамен во плитко профилирана рамка. Минберот е изработен од камен и на

него се појавуваат единствените декоративни елементи во целиот внатрешен простор. На горниот дел од минбарот изведени се розети во плиток релјеф и мотивот на чепрес (кипарис), кој, всушност, претставува стара и универзална слика со погребна симболика, и истиот може да се смета за типичен мотив од народниот фолклор од крајот на XVIII и почетокот на XIX век

Остатоците од минарето се наоѓаат до јужната страна од џамијата. Тоа е урнато во 1912 година и до денес не е обновено. Според димензиите на неговата основа станува збор за минаре кое со својата височина и елегантност доминирало во овој дел од охридската чаршија. Она што е особено интересно е податокот за постоење на уште едно минаре во западниот дел од џамијата. На овој податок наведува во својот „Патопис“ Евлија Челебија кој пренесува дека во Охрид постоела џамија со две минариња. Џамијата првобитно имала едно минаре а подоцна султанот Бајазид II (1481-1512) наредил да се подигне уште едно минаре. Можното постоење на уште едно минаре го потврдуваат и трагите од постоење на влез на тој дел од џамијата. Самите охридани пренесуваат дека во Охрид постоела џамија со две минариња. Доколку ова се прифати, во тој случај Али-пашината џамија е една од ретките џамии со две минариња подигнати на Балканот.

Теке – Зејнел Абедин-паша

Ова значајно теке кое припаѓа на халветскиот ред дервиши е сместено во непосредна близина на Стариот чинар во Охрид. По земањето на хилџафет од серескиот карабашиски шејх Јусеин, шејх Мехмед Хајати се упатил кон Охрид, каде по извесно време со ферман на султанот го основа текего и дервишкиот ред халвети. Текего претставува комплекс составен од повеќе објекти различни по својата намена и значење, но со подеднакво важна улога во социјалниот живот и потребите на верниците.

Теке џамијата веројатно е подигната кон крајот на XVI век како задужбина на Зејнел Абедин-паша. Во неа се наоѓаат сите простории неопходни за извршување на верските обреди: семахане, кафе оџак, просторија за молење, гостинска соба. Минарето, кое е запазено во целата своја височина, потекнува од XVII век.

Турбето кое се наоѓа веднаш до влезот во комплексот е градено во две фази, во него е погребан Хајати Баба. Истото е обновено во текот на XIX век од страна на шејхот Зекириј во ампир стил. Во овој обновен правоаголен дел се сместени гробовите на девет шејха од текего.

Шадрванот претставува полиаголна градба прилепена до западната страна од турбето. Тој ја имал функцијата за земање абдест пред молитва но и место за релаксација и разговори на дервишите. Комплексот на текего е надополнет со семејната кука на шејхот (факсимилски обновена кон крајот на XX век) која со своите амбиентално архитектонски и уметнички вредности (резбани тавани, стари предмети, библиотека со ретки книги...) е неодоив дел од духовниот и верскиот живот на текего. Во комплексот на текего се наоѓаат и две групи на гробишта - едните веднаш до џамијата и другите кои припаѓаат на семејството на шејхот и каде се погребани членовите на семејството, прислужници и дарители на текего.

Саат-кулата на Сулејман-ага

Саат-кулата во Охрид низ трите века на постоење го отчукувала времето и судбините на многу генерации охриѓани. Изградена е во 1726 година, од страна на Чавуш Даре Сулејман-ага, лоцирана во подножјето

на источниот дел од Самуиловата тврдина, во месноста Дебој. Чавуш Дере Сулејман-ага Саат-кулата ја подарил на градот но не се знае нејзината цел, гледајќи дека на неа се наоѓаат и четири пушкарници. Поради ова, не се знае дали првобитно била изградена како одбранбен бедем за месокастри, кои биле надвор од градските ѕидини на Варош или, пак, како часовник кој во одредено време ги повикувал Турците на молитва. Таа била тесно поврзана со чаршијата, а била важна за муслиманското население поради нивното катадневно молење во исламските храмови по пет пати на ден.

Старата Саат-кула е висока 12 метри, поседува едноставна архитектура. Часовникот е поставен на камена кула, а во внатрешниот дел на кулата се наоѓа натпис на кој е забележано името на нејзиниот градител, Чавуш Дере Сулејман-ага. Самиот часовник во самата Саат-кула бил наместен по муслиманско мерење на времето и така останал сè до Втората светска војна, кога стариот механизам бил заменет со нов, кој го покажувал времето по новите европски стандарди. Според времето на градба на Саат-кулата 1726 година се совпаѓа со периодот на процутот на Отоманската Империја, односно ерата на Лалето, попозната во историјата како период на Тулип Деври.

Турбето на Синан Челеби

На Плаошник, во непосредна близина на црквата „Свети Климент“, се наоѓа турбето во кое е погребан Синан Челеби. Турбето во својата архитектонска форма е мошне слободно решено, со развиена форма која е диктирана со двата гроба

што се наоѓаат во него. Во основа тоа е во форма на буквата „L“, од типот на отворени турбиниња, потпрено на квадратни столбови на секој од аглите. Левиот дел од турбето е помал и тука е погребан Хасан Баба а другиот гроб, веројатно, е на братот на Синан Челеби или можеби на неговиот син. Според некои податоци во гробот е погребано детето на Дна Ташула, христијанка, жена на Целадин-бег која го задавила своето дете за да не ја прими муслиманската вера. Во просторно поголемиот издолжен простор е сместен гробот на Синан-паша со изделкан

надгробен камен со натпис. Според натписот на арапски јазик, над кој се наоѓа украс од стилизиран лист, Синан Челеби умрел на 19 април 1493 година. Денес, оваа надгробна плоча се чува во Заводот и музеј во Охрид. Турбето кое е единствено од овој тип во Македонија со своето архитектонско решение овозможува негово извонредно поврзување со околниот пејзаж. Тоа претставува култно место на муслиманите и особено е посетено на 6 мај (верски празник Х'д'рлез - Гурѓовден)

Турска управна зграда (денес гимназија „Климент Охридски“)

Турската управна зграда е османлиска градба. Изградбата започнала во 1908 година по фотографија од една француска зграда во неокласицистички стил, а изградбата ја инвестирал Ејуп Сабри од Охрид. До 1944 година оваа зграда имала различна намена: турска управа, војничка касарна, општина, училиште со интернат и слично.

Хаџи Дургутова џамија

Хаџи Дургутовата џамија е најстарата џамија во Охрид, изградена во 1466 година. Од многуте легенди и преданија кои се кажуваат за таканаречената Крст џамија или со вистинско име Хаџи Дургутова џамија во Охрид, за сите заедничко е дека морало да се направи компромис меѓу двете религии, православната христијанска и исламската, за да опстои објектот.

Овој културно-историски споменик стоејќи на пресекот на две улици до ден-денес служи како ориентација на движењето и на месното население, но и на гостите кои го посетуваат Охрид.

Легенда!

Овој културно-историски споменик требало да биде црква. Но во отоманско време, не се дозволувало да биде црква. Бидејќи Османлиите живееле на македонска територија, решиле да направат некаква спогодба и на врвот ставиле крст. Затоа и народски се

вика Крст џамија, велат охридјани. Постарите жители се сеќаваат на кажувањата на нивните предци, дека христијанското население сакало на местото, кое уште од дамнина било „распаке“ во Охрид, да подигне црква. Но Турците не дозволувале да биде така во периодот на нивното владеење. На тоа место направиле џамија, но при градењето минарето секогаш паѓало. Некој стар жител им рекол сè додека не стават крст на џамијата, нема да ја направат. Некои велат дека Турците го ваделе крстот и го фрлале во езерото, но следното утро тој повторно бил на старото место.

Ресен како „Мал Париз“

Преспанскиот крај низ легенди!

Пред многу години Крале Марко (последниот крал што владеел со поголемиот дел од Македонија (околу 1335 – 1395 година пред повеќе вековната власт на турските султани) се шетал по крајбрежјето на Преспанското Езеро. Шетајќи така, посакал да го види и Малото Езеро, односно езерото Мала Преспа (денес во Грција), затоа се поткачил на еден камен, па од тежината оставил трага на него. Денес ова место го викаат Маркова нога во Долно Дупени.

Сарајот на Нијази-бег

Ова е приказна за еден неостварен сон, за еден обид во малото гратче на југот од Македонија да се донесе дел од Париз. Нарачателот на изградбата Ахмет Нијази-бег, како студент на Воената академија во Истанбул и, веројатно, припадник

на младотурското движење сакал Ресен да го направи „Мал Париз“, сакал да изгради мостови, слични на париските мостови на Сена. Неговата кука се наоѓала веднаш спроти сарајот и сакал да направи мост преку улицата за да може полесно да стигнува до сарајот. Веќе постојната чаршија сакал да ја урне и да направи нова со улици кои

ќе наликуваат на париските улици. Воден од овој сон, сакал да ги урне и дуќаните кои биле таму, но ресенските трговци не го прифатиле предлогот на Нијази-бег и тој во 1910 година, се налутил и запалил 30 дуќани на ресенските еснафи. Подоцна им платил за штетата, но не успеал во идејата да го направи Ресен „Мал Париз“, бидејќи во 1912 година Турците почнале масовно да си заминуваат од градот.

Дали знаете како Ахмед почнал да го сонува овој сон? За сè е виновна една разгледница (фотографија) од некој дворец во Париз, која засекогаш ќе ја смени историјата на Ресен. Нијази-бег ја добива оваа фотографија и според неа, во 1904 година ја започнува изградбата на Ресенскиот сарај. До сега не е потврдено кој објект од Париз бил на фотографијата. На прв поглед Сарајот наликува на Дворецот во Версај, други го споредуваат со Резиденцијата на парискиот градоначалник (некогашен Hotel de ville de Paris). Богатиот ресенски бег, за жал, бил убиен во 1912 година во Драч, пред дворецот да биде комплетно завршен.

Ресенски сарај — дворец во градот Ресен е еден од најрепрезентативните примери на објекти градени во неокласичен стил во Македонија. Изграден е во француски ренесансен стил како објект со високи естетски и функционални вредности, се смета за еден од поважните примери на архитектурата од почетокот на XX век, во кој се присутни елементи од европските историски стилови во архитектурата. Сарајот е грандиозна градба со која се гордеат ресенчани. Таа го потенцира престижниот статус на „најубавиот објект во Македонија“. Фасцинантниот објект е висок 25 метри, со површина од 4.800 метри квадратни внатрешен простор, а во обработка на ентериерот се користени префинето обработени висококвалитетни материјали. На првиот кат се наоѓаат просториите на Домот на културата „Драги Тозја“ и постојаната поставка на дела на македонската сликарка Кераца Висулчева и Галеријата на дела од Ресенската керамичка колонија, која е една од десетте керамички колонии во светот под закрила на УНЕСКО. Денес вториот кат од овој објект се користи како Археолошки музеј.

Хаџи Рамаданова џамија

Џамијата е изградена од страна на битолскиот бег хаџи Рамадан во 1592 година. Неколку пати е реставрирана и така е сочувана формата т.н. opus cloisine.

Битола - градот на конзулите

Дали знаете?

За време на Отоманската Империја градот Битола, именуван како Манастир или Толи Манастир прераснува во силен трговски центар, познат и како град на конзулите поради тоа што имал дури дваесет конзулати од разни европски земји. Во истиот период, градот имал многу школи, меѓу другите и Воена академија, којашто ја посетувал и славниот турски реформатор Кемал Ататурк. Во периодот на XVI - XVII век, всушност, започнува и „ориенталното“ вообликување на градот што било резултат токму на изградбата на османлиски објекти, но и на ориенталните градителски техники и стилови.

Битола низ легенди!

Над градот Битола, кај Кривата воденица, помеѓу лозјата Бадем-баалари, наречени од Турците, има еден турски гроб, сосидан со еден вид на камен, десет чекори долг и исто толку широк, а внатре во гробот празно, со трева пораснато. Во тој гроб во старо време имало закопано една девојка Турчинка со четириесет нејзини деца. Таа девојка родила четириесет деца во дваесет и четири часа и сите деца биле машки, малечки како некои пилиња и сите умреле. Умрела и девојката и таму ја закопале со четириесетте деца. И за приказ се направил тој гроб и го нарекле Крк кардаш (четириесетте деца). Турците како за светија ги имаат тие четириесет браќа и определиле стари жени секој петок да палат свеќи и кандило.

Националната установа „Завод и музеј“ / Воена гимназија - Идадие (Воена академија - Харабие)

Националната установа „Завод и музеј“ - Битола денес е лоцирана во еден од најзначајните културно-историски споменици во Битола, во објектот Стара касарна. Важноста и значењето на овој објект не се резултат само на неговата монументалност, туку и на историското минато, настаните и личностите кои тука престојувале. Овој објект

БИТОЛА

е изграден во 1848 година кога Битола го доживувала својот најголем развој, тој бил изграден како Воена гимназија - Идадие. Во 1900 година оваа гимназија прераснала во Воена академија - Харабие. Како таква функционираше сè до 1909 година.

Најзначајниот период од постоењето на оваа воена касарна е тесно поврзан со периодот кога во неа се школувал кадетот Мустафа Кемал Ататурк - таткото на модерна Турција. Во негова чест денес има спомен-соба во рамките на Музејот.

Исхак Челеби џамија

По цврстина, особено по нејзините надворешни и внатрешни украси, Исхак Челеби џамијата го зазема првото место меѓу сите џамии во Битола. Лоцирана некаде на средината на градот, на некогашниот Бит-пазар, односно Стамбол чаршија, во непосредна близина на Безистенот оддалечена од реката Драгор 30 до 40 метри. Положбата и е мошне погодна за обавување на молитви и денес е најголема активна џамија во Битола. Исхак џамијата е наследство на познатиот кадија Исхак Челеби. Во нејзиниот голем двор има неколку гробови, привлечни поради фините облици на саркофазите. Исак Челеби Ибн Иса џамијата е изградена во 1506 година. Наспроти Саат-кулата, и големиот Безистен, оваа џамија, чие минаре е високо околу 50 метри, едноставно, доминира во просторот. Оваа џамија била само дел од големиот вакаф на ктиторот кој освен оваа џамија изградил и медреса, мектеб, 105 дуќани, лозја, 20 воденици и многу други објекти. Целокупниот овој имот требало да биде издржуван од приходите од неговите дуќани во чаршијата, но и од приходите од другите делови од неговиот имот.

Изградена е во техника „клоазоне“, каде наизменично се менуваат делкан камен и тула, се добива необичен но привлечен изглед на овој значаен објект. Самиот влез во објектот, всушност, претставува влез во двојниот затворен трем на џамијата кој со својата пространост само ја најавува големината на внатрешниот дел од

џамијата. Четири столбови, поставени на високи камени постаменти, завршуваат со идентични капители. Овие столбови кои доминираат во просторот се главниот декоративен елемент во тремот. На северозападниот сид од тремот се наоѓа главниот портал. Низ овој влез верниците со својот бесшумен чекор газејќи полека и смилено влегуваат во молитвениот простор. Таму ги дочекува раскошна богато сликана декорација врз која си поигруваат зраците кои се прекршуваат на бројните полиелеи играјќи ја вечната игра на светлина и сенки. Бројните декоративни елементи се присутни и кај михработ, мимбарот но и кај кјурсот. Декорацијата на овие елементи најчесто е геометриска не нарушувајќи го комплетниот амбиент на џамијата. Играта на боите и формите се отсликува на секој дел од џамијата. Смената на сиво-црната, сината, златната со појаките кобалтно-сината, темнозелената, темноцрвената боја и дава своевидна посебност на оваа џамија. Нејзината специфичност не може да биде комплетна ако не се спомни позлатената левха во форма на диск која е подарок од султанот Решад V, а која и денес се чува со исклучително внимание. Основачот на оваа џамија, починал во Битола, и е погребан во гробиштата на неговата задужбина, покрај минаретото.

Саат-кула – Битола

Саат-кулата е една од најпрепознатливите знаменитости и најпосетените локации во Битола, со прекрасно уредениот парк во нејзината околина, кој ги собира младите жители на градот, како и едно од најпосетените места од страна на туристите.

Постоењето на Саат-кулата во Битола се споменува уште од XVII век. Не се знае точно кога е изградена, а првпат се споменува во 1664 година во врска со Махмуд-бег.

Според легендата, кулата е изградена кога отоманските власти во градот, односно Турците, поминале по сите околни села и собрале околу 60.000 јајца од коишто направиле малтер за да биде поотпорна. Од смесата измешана со камења ја изградиле кулата чии цврсти ѕидови стојат и денес нештетени.

Изградена е од масивни камени блокови. Кулата има основа во облик на квадрат и е висока околу 32 метра. На врвот на кулата се наоѓаат тераси со ковани огради, а на сите страни на терасите се наоѓаат конструкции коишто држат светилки со помош на што целата кула и нејзиниот часовник се видливи и ноќе. Часовникот се наоѓа на најгорното од трите нивоа. Главниот и воедно најдекоративниот дел од Саат-кулата го сочинува делот каде се поставени бројчаниците, и тоа од сите четири страни по еден.

Влезот во Саат-кулата е со големи мермерни блокови и се наоѓа на северната страна а стотина скалила водат до нејзиниот часовник, до нејзиниот врв на приближно 32 метра. На секое скалило нова информација, нова трансформација. Тие скалила водат до врвот од каде во минатото се огласувале големите метални свона кои го означувале времето. До 1912 година Саат-кулата времето го означувала по „a la turca“, односно часовите се одбројувале од моментот на заоѓањето на сонцето. По 1912 година воведено е „a la franga“, односно современо сметање на времето.

Во 1927 година е поставен првиот бројчаник и часовнички механизам изработен од германската компанија „Конфаге“, но биле извршени и некои измени. Првиот бројчаник бил бел со црни броеви и стрелки и бил помал од сегашниот. Овој часовнички механизам бил заменет во 1936 година, кога биле поставени и 15 свона, тешки 900 килограми, - знак на благодарност за изградбата на Спомен-гробницата на германските војници загинали во Првата светска војна. Во 1962 година механизмот е обновен, а во 1970 година е поставена и клавијатура за изведба на нови композиции. Оваа Саат-кула е една од вкупно 180-те во светот во која бил вграден ваков механизам.

Во текот на обновата од 2009 година, бил обновен и самиот часовнички механизам, кога помогнале и германски стручњаци. Со репарацијата на механизмот се изгубила песната „Таму ле мајко, близу Битола“, посветена на народниот херој Таки Даскало, која со децении била отчукувана во исто време. По промената на механизмот, останала да се слуша само песната „Битола мој роден крај“ на Ајри Демировски.

Јени џамија

Највпечатливата и можеби највредната градба која стои моќно и непоколебливо речиси петстотини години во центарот на градот Битола е Јени џамијата. Џамијата која ги покрива тајните на минатото и ги слуша молитвите за иднината била изградена во 1558/59 година од страна на Кадии Махмудефенди. Има квадратна основа, со купола на врвот, а името на турски јазик означува Нова џамија. Близу џамијата има минаре со висина од 40 метри, кое се издига високо кон небото. Дрвените масивни порти се најдоминатниот елемент на прв поглед, но кога тие ќе се отворат пред нас ќе се распростре една поинаква приказна. Втората дрвена порта со плитка резбана декорација ќе не внесе во молитвениот простор, во самата џамија. Но погледот ќе ни заигра на синобелите фајансни плочки. Оваа уникатна фајансна декорација е изработена од фајансни плочки каде декорациите се направени на нив наместо од нив. Секоја плочка ја надополнува претходната формирајќи волшебна флорална декорација. Камените делови од порталот над дрвената врата и калиграфските натписи ја раскажуваат својата приказна. Во темелите на џамијата има три христијански цркви, некогаш импозантна џамија, а денес современа галерија која отсликува друго време. Само љубопитните можат да откријат нови вистини да ги слушнат вековните универзални желби и молитви и на муслиманите и на христијаните вдахновени длабоко во темелите

Зандан куле - Кулата на Хаџи Махмуд-ефендија

Зандан куле е објект што се наоѓа во југозападниот дел на Битола, граден во XVII век. Има многу интересна градба, особено нејзината внатрешност. Служела за приватни цели и за заштита од напади. Постојат пишувани извори

од кои може да се види дека нејзиниот сопственик бил муфтија на Битола од 1628/29 година, хаџи Махмуд-ефендија. Тој, овој објект го изградил во дворот на неговиот чифлик. Во него се влегувало само со помош на подвижни скали, низ двојни дрвени дабови врати, сосидани на височина од 2,30 метри. Со дрвени меѓукатни конструкции внатрешниот простор функционално е поделен на пет нивоа. Имало и сутерен за намирници, како и бунар за вода. Помеѓу приземјето и катот постоел простор од 90 сантиметри, кој служел како магацин за муниција. Најубав дел бил катот кој служел за живеење, со два прозорци на кои се вградени двојни железни решетки. Под покривот има тесни окна - пушкарници за одбрана од напаѓачи. Под покривната конструкција постоела просторија за стражарите. Кулата е градена од обичен камен, со правоаголна основа: 5,35 x 5,60 метри, а висока 11 метри. Подоцна кулата била претворена во затвор од страна на турските власти кога биле револуционерните движења во Македонија, односно пред Илинденското востание во неа биле затворани македонски револуционери. До пронаоѓање на релевантни податоци можеме само да претпоставиме дека кулата го добила името или поради таканаречената „Зинданџи“, односно „Темна џамија“ во нејзина непосредна близина (стотина метри оддалечена од кулата), или, пак, поради тоа што и во нејзината внатрешност е темно.

Оваа кула некои странски автори ја споменуваат и под името Кирка Баба. Следејќи ги тие податоци, доаѓаме до делот кој се граничи со легенда. Имено, учениот ктитор на кулата кој припаѓал на дервишкиот ред накшибенди, постигнувајќи потполно духовно совршенство една ноќ телесно исчезнал оставајќи ја дервишката наметка „хрка“ (со модификација на зборот се доби името „кирка“). Таа, како реликвија се чувала долго време во кулата и имала чудесна моќ за лечење на разни болести. Местото во дворот на кое исчезнал, до самата кула, каде имало и извор, се сметало за негов гроб, па населението од сите конфесии палело свеќи, почитувајќи го како култно место.

Турска барутхана - Битолската касарна

Турската барутхана е една од најубавите средновековни градби во Битола и претставува споменик на културата од прва категорија во Македонија која ги крие тајните симболи на смилевските мајстори. Тоа е турското џепане, тврдина во форма на крст со четири уникатни објекти од делкан камен, со бедеми високи по четири метри. Објектот бил изграден во 1876 година во време на битолскиот валија и командант на турската војска Ќоса Ахмет Зеки-паша. На некој градби е изделкан грбот на Османлиското Царство, а внатре во северниот објект е насликана фреска на турски офицер на коњ.

Влезовите на објектите се направени од делкан гранит. Магацините се зајакнати со контафори, кои обезбедуваат вентилација, но и херметичка затвореност. Таваните се полукружни и служат како одлична изолација од влага. Тврдината била изградена кога во градот имало 30 000 турски аскер. Тогаш биле изградени Црвената и Белата касарна (урнати низ годините), Воената гимназија (сега Завод и музеј), Офицерскиот дом и други објекти, денес тие се заштитени споменици на културата. Објектот, кој е врвно архитектонско остварување денес е место за културни настани и туристичка атракција.

Кара Даут-паша - Безистен

Безистенот е една од највпечатливите и најстарите градби во Битола од периодот на отоманското владеење. Безистенот, кој беше срце на некогашната голема Битолска чаршија од која денес е сочуван само централниот дел, е сместен во центарот на градот во непосредна близина на Јени и Исхак Челеби џамиите, како и на Саат-кулата. Со бројните куполи со кои наликува на тврдина, со трите внатрешни улички и со четирите големи метални порти тој е еден од најголемите покриени пазари во регионот. Изграден е во XV век од страна на румелискиот беглербег, големиот везир и познат ктитор Кара Даут-паша Узунчаршили.

Во рамките на Безистенот, кој во периодот од изградбата па сè до XIX век кој честопати бил доградуван и преградуван, влегуваат 84 дуќани во кои се продавал текстил и скапоцени ткаенини. Тој воедно претставувал и своевиден трезор каде во посебни делови се чувале парите од даноците од целиот Румелиски Вилает пред да бидат однесени во царската благајна. Денес Безистенот е уреден како современ продажен простор со бројни дуќани во кои се продаваат најразлични стоки. Сепак, и покрај сите внатрешни трансформации надворешниот изглед на Безистенот останал речиси

непроменет. Првите пишувани извори за него потекнуваат од почетокот на XVI век, и тоа во втората вакафнама на ктиторот на Исхак џамија - Исхак Челеби ибни Иса, во 1508 година. За Безистенот дава податоци и познатиот венецијански патописец Лоренцо Бернардо кој во последните две децении од XVI век бил пратеник на својата земја во Истанбул, при што, во 1591 година имал можност да го види и овој битолски објект, познат трговски центар на овој дел од Балканот. Практично, немало патописец кој поминал низ Битола, а да не го спомне како бележита градба, а најчесто како место каде можело да се купи скапа срма, лен, памук, свила, злато, врвни кујунџиски изработки, оружје и слично. Безистенот, сам по себе, не ќе бил она што бил, и она што е, ако не се има предвид целокупниот архитектонски ансамбл што постоел околу него: нагоре и надолу, по Драгор имало стотици наредени китни дуќанчиња, од кои секое претставувало еден посебен свет на трговската фантазија, правејќи го овој дел на Битола неповторлива урбана и архитектонска целина, која дишела со забрвтан медитерански здив, во овој сончев предел на повеќе цивилизации.

Хаџи Махмуд-беј џамија

Во долниот дел на Битола, во близина на реката Драгор во областа на денешниот пазар (Пазарот на риба), опкружена со продавници се наоѓа оваа прилично голема џамија. Хаџи Махмуд-беј џамијата била изградена во селџутски стил со основа од 11,50 x 11,50 метри и со масивни сидови со дебелина од 1,35 - 1,45 метри. Минарето е од полихромна декорација, кое се наоѓа на северозападниот агол на собата за молитва, малку зад внатрешната линија на тремот. Минарето е поставено на полигонална основа и има дванаесет едностранни вратила изградени од редови од тули и камен, но минарето делумно настрадало во земјотрес во поново време. На горниот дел од телото на минарето е највпечатливата карактеристика со своите „чик-цак“ и шестаголни керамичко-пластични декорации во традиционален селџутски стил. Минариња со таков украс ретко се наоѓаат во отоманската архитектура на Балканот. Медресата „Турклер“ (религиозно муслиманско училиште) и анот биле дел од комплексот.

Хаџи Махмуд-беј џамијата ја подигнал управникот на градот хаџи Махмуд-бег во 1521/22 година, во Битола него го викале Томрук-ага. За одржување на верскиот комплекс на својата задужбина и ставил приход од 300 000 кесиња аспри, како и недвижен имот од 10 дуќани и 10 куќи. Целиот овој имот исчезнал во рацете на разни занаетчи и денес на џамијата и останало сосема малку недвижен имот.

Гази Хајдар-кади џамија

Според камената плоча со натпис, испишан на арапски јазик, а која се наоѓа над самиот влез, џамијата е изградена во 969 (1561/62), од страна на битолскиот кадија Хајдар за кого знаеме само дека потекнува од семејство на освојувачи (поради зборот гази што значи освојувач во состав на неговото име). Оваа џамија, сместена во некогашниот Овчи пазар, во непосредна близина на монументалниот чифте амам - Дебој и Старата битолска чаршија, всушност, е главниот објект во рамките на големиот вакаф на богатиот ктитор. Како и другите поголеми џамии во Битола од овој период и оваа

џамија претставува еднопросторна подкуполна градба со истовремено изграден отворен трем-ливан кој единствено е сочуван кај оваа битолска џамија. Основата на молитвениот простор е речиси квадратна, а куполата која е висока 19 метри е носена од дванаесетстран тамбур, кој лежи на ребресто обработени тромпи. Она што ја издвојува оваа џамија од другите џамии од овој тип во Битола, па и Македонија, е уникатниот план каде во организацијата на просторот се јавуваат две минариња (денес се сочувани само нивните постаменти).

Дебој амам

Чифте амамот - Дебој во Битола се наоѓал во состав на Старата битолска чаршија, но денес, по уништувањето на голем дел од чаршијата, тој се наоѓа на самата нејзина граница. Иако не постојат прецизни податоци за годината на изградбата на овој репрезентативен објект, монументалноста на градбата, сидаријата и пребогатиот украс од сталактити, шуко декорацијата по сидовите и бројните свездички на куполите, архитектонските карактеристики на објектот согледани со метод на компарација со точно датирани амами од крајот на XV и XVI век, укажуваат дека се работи за објект кој припаѓа на златниот век на османлиската архитектура.

Организацијата на просторот во овој двоен (чифте) амам е следна: женскиот дел, кој е поголем по димензии, побогато украсен и одвоен со сид од машкиот, се состои од: шадрван (голема подкуполна просторија со квадратна форма, со шестострана лантерна во центарот на куполата и шадрван под неа - наменета за гардероба), потоа капалук (наменет за одмор), мејдан (наменет за масажа) и две помали простории, лево и десно од мејданот траш хани (наменети за депилација), после што следат просториите кои припаѓаат на халветот (наменети за капење).

Машкиот дел се состои само од: шадрван (решен на ист начин како и кај женскиот дел), капалук и халвет, кои се помали по димензија.

Прилеп - град херој

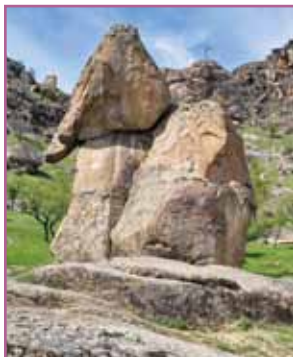
Дали знаете?

Прилеп е град на тутунот и мермерот, на богато културно наследство и историја, на националната гордост и отвореност кон светот - Град херој. Евлија Челебија од 1660/68 година опишувајќи го Прилеп како град со десет маала и илјада жители, споменува дека покрај повеќето мезџиди и џамиите на Алај-бег и Арслан- паша, постоеле и 200 дуќани, амам, ан, медреси и текии.

Маркови кули – древниот чувар на Прилеп

Тврдината Маркови кули го претставува некогашниот средновековен град на легендарниот владетел Крале Марко. Големата тврдина се издигнува над Прилеп, еден од најстарите градови во нашата земја, кој бил и главен град на средновековното кралство на кралевите Волкашин и Марко и место каде може да се почувствува духот на средновековната ера. Од сите планински масиви, само прилепскиот комплекс претставува посебен раритет како природонаучна вредност. Поради тоа овој масив е единствен локалитет на Балканскиот Полуостров и пошироко во Европа, а веројатно и во светот. Карпите што го сочинуваат ова кале се вистинско ремек-дело на природата, ниту вајар виртуоз не би можел да ги изваја прекрасните, грандиозни карпи во различни форми, лоцирани на височинки и мали платоа, па чиниш во секој момент можат да се придвижат.

Саат-кула на Саид-ага

Во Старата чаршија на Прилеп се издига Саат-кулата, градена во периодот 1825/1826 година. Подигната е од Саид-ага, и висока е околу 40 метри, заедно со столбовите и конусот на врвот достигнува до 55 метри. Реновирана е неколку пати низ годините а во 1858 година бил поставен часовник. Во долниот дел, на спротивната страна од влезот, има чешма. Над влезната врата има натпис:

„Чукањето на часовникот не е секогаш означување на времето. За животот и времето што минува Саат-кулата жали и вика... „Ах...”

Чарши џамија

Чарши џамијата се наоѓа во Старата чаршија во Прилеп, веднаш до Саат-кулата. Изградена е во 1475 година од хаџи Хусеин. Оваа џамија е уникатно архитектонско дело, бидејќи таа е најстарата европска џамија која има два балкона на своето минаре. Но денес истата се наоѓа во руинирана состојба.

Куршумли ан

Во центарот на градот се сочувани остатоци од објект со големи димензии. Станува збор за ан, кој за првпат се споменува во „Патописот“ на Евлија Челебија од 1660/68 година. Схулзе-Јена во 1927 година споменува постоење на голем ан познат како Куршумли ан. Она што денес е сочувано е источниот сид од монументалната правоаголна градба, градена делумно од делкан камен и варов малтер. На него се видливи остатоци од 11 мермерни, декоративно

обработени отвори во форма на розети што говори за значењето кое го имал овој објект. Но, сепак, за неговиот градител, односно донатор, како и за годината на неговото подигање немаме точни податоци, но можеме да претпоставиме дека тој, секако, е подигнат најдоцна во првата половина на XVII век. Натписот кој се наоѓал над влезната врата денес не постои, а податоците за неговата содржина ни ги пренесува Евлија Челебија: „Кога Хеваи го запраша светиот дух еден летописец му го рече следното: градбата нека биде полузатворена“. Денес, остатоците од овој ан претставуваат значајно сведоштво за османлиското градителство во Прилеп.

Легенда за Анот!

На портите од Анот имаше две камени икони обесени на синџир, самодојдени од манастирот „Свети Никола“ кај Чепигово. Многупати Турците ги кршели и ги фрлале но тие, пак, иделе и се обесувале на истото место. Така запишал Марко Цепенков во една од неговите легенди поврзани со импресиониот ѕид, остаток од турскиот објект Куршумли ан од XVI век во центарот на Прилеп.

Легенди од Прилеп!

Постои една легенда која се провлекува уште од османлиско време, за мариовското турско азно. Таа вели дека покрај Расим-беговиот мост на Црна Река во Мариово, биле скриени два тона злато во прачки, сопственост на Отоманската банка во Битола. Кога турската војска заминувала од Македонија, го натоварила златото и тргнала кон Турција. Патот ја водел преку Мариово. Наводно, генералот им наредил на војниците да го закопаат златото, да го забележат местото на карта и потоа ги убил сите што биле присутни. Заминал во Белгија и таму живеел. На наследниците им ја оставил картата. Златото и вредните артефакти низ годините се барале и во Прилепско.

Велес -градот на грнчарите

Дали знаете?

Турскиот патописец Евлија Челебија поминувајќи низ Велес, како главен објект од тоа време мостот на Вардар го објаснил како нов, дрвен мост со четири отвори, додека неговиот современик хаџи Калфа го опишува како камен мост. Сепак, и двајцата биле во право, бидејќи едниот зборува за мостот кај стариот дел од Велес, а другиот за мостот на местото каде Вардар се преминувал со сплав.

Грнчарството го носи духот на Велес. Овој традиционален занает што успеал да преживее векови на предизвици и денес е симбол на градот. Во минатото со грнчарство се занимавале сиромашните семејства. Грнчар бил и Кочо Рацин, еден од најголемите македонски поети, кој грнчарството го сметал за најстара уметност.

Велес и велешани секогаш имале напредна мисла и дух. Овде биле отворени првото училиште на македонски јазик, првата гимназија, првиот театар, првата библиотека, првиот музеј и првото музичко училиште на територијата на Македонија.

Приказни од градот!

Велес, како урбана населба постои од 168 год. пр.н.е. Во текот на историјата градот често го менувал името од Вила Зора, Титов Велес, па сè до денешниот назив – Велес. Во 1395 година со воспоставување на османлиската власт, поради мостот на реката Вардар, градот Велес од Турците бил наречен Купури (мост, град на мостови).

Саат-кула

На љубителите на специфичната архитектура вниманието им го привлекува Градскиот саат во Велес, кој им одолеал на времето и на вековите. Изградена во првата половина на XVI век, Саат-кулата во централното градско подрачје служела како набљудувачница за отоманските власти. Кон крајот на XVIII век, во периодот на Преродбата во Велес, кулата била претворена во градски саат. Оттогаш камбанаријата на саатот е постојан потсетник за времето за граѓаните на Велес. Оваа градба од камен со раскошен врв, денес е неодминлив

симбол на Велес, присутен и на грбот и на знамето на градот. Кулата овозможува убав поглед на централното градско подрачје, а ентериерот кој е израз на древната игра на дрвото и каменот ја прави оваа туристичка атракција уште поинтересна.

Неготино низ легенди!

Една интересна приказна се раскажува во врска со манастирот „Свети Великомаченик Георгиј“. Според неа, во 1860 година во Неготино живеел еден бег со својата ќерка. Една ној неговата ќерка сонувала чуден сон. Во сонот правела две бразди со помош на два вола. Едната нагоре, другата надолу. Истовремено, сонувала како прави темели од манастир. Утредента го кажала сонот на татка си, но тој не верувал во тоа. Три ноќи го сонувала истиот сон. Не преземала ништо, затоа што татко ѝ не верувал во сонот. На четвртиот ден легнала болна. Тогаш татко ѝ донел два силни вола и ја советува да направи како во сонот. При браздата направена надолу пронашла плоча на која имало човек со копје во раката како убива змеј. Кога ја направила браздата нагоре наишла на плоча на која бил нацртан лик на жена со дете во рака. Дошле до темелите од стариот храм. Таа ги поставила новите темели на манастирот врз темелите од старата црква а во градбата помогнале и Турците кои биле сопственици на местото на кое никнал манастирот. Беговата ќерка оздравела и се омажила за христијанин. Околу манастирот извираат 26 природни води. Овде верниците доаѓаат да се напијат вода и да измијат очи, верувајќи дека овие води се лековити.

Дали знаете?

Градот Неготино се спомнува во XIX век како турски чифлик. Во својот напис целосно посветен за Тиквеш насловен како „Љубљано-Пеонија“, објавен во „Цариградски весник“ на 12 февруари 1855 година, македонскиот просветител Јордан Хаџи-Константинов-Цинот запишал дека Неготино (Тиквеш) има една убава црква и едно мало училиште, две мошеи (џамии), една медреса, часовник и други старини. Тука се собирал пазар од Велес, Штип, Прилеп, Дојран и Струмица секој четврток, а тука седеле и управни чиновници како ајан, кадија и муфтија.

Саат-кула

Во 1821 година турскиот бег хаџи Тахир-ага Синан, од Кавадарци, на својот чифлик во Неготино изградил саат-кула и џамија, а безистен на Велешкиот чифлик. Саат-кулата во Неготино во основата е шестаголна, висока околу 15 метри и е сидана исклучиво од камен, со блокови со дебелина од околу еден метар. Горниот дел завршувал со дрвена конструкција, во кој бил поместен саатот (подоцна урнат). Од западната страна се наоѓа влезот изработен од кршен камен со полукружен надвратник. За историјата на кулата може да се прочита на натписите над влезот на кулата, кои се напишани на арапски јазик.

Гевгелија- градот со најгостољубив народ

Дали знаете?

Според еден германски патописец во 1863 година Гевгелија имала изглед на мало гратче. Но, неколкуте големи свиларници во кои биле вработени, главно, жени, развиеното производство на земјоделски и сточарски производи и мошне развиеното занаетчиство придонело Гевгелија да се развие во важен стопански центар. Во тој период е изграден и безистен. Околу 1880 година Гевгелија почна да се развива и како административен и воен центар, а со изградбата на Железничката пруга Солун - Гевгелија - Скопје, економската моќ на Гевгелија почнала постојано да расте. Од новоподигнатата касарна до Железничката станица била изградена улица со калдрма, која на градот му дава убав и модерен изглед (според оваа улица го добива епитетот од станица до граница).

Гевгелија низ легенди!

Топлиот дух на гевгеличани сè уште ја памети легендата за еден дервиш кој дошол и не сакал да си оди од Гевгелија бидејќи многу му се допаѓало местото. Жителите не сакале да го примат и решиле насила да го прогонат. Разлутен од тоа, дервишот почнал луто да ги

проколнува жителите кои се исплашиле и го повикале назад со зборовите гел-гери што значи ела назад. Иако легенда, гевгеличани ова го сметаат за заклетва на предците, односно секогаш да бидат добре дојдени оние што одлучуваат да ги задомат своите идеи во градот и оние што се подготвени за нови предизвици и за нови доживувања.

Амам

Амамот во Гевгелија кој датира од XVII век со внатрешна површина од 90 метри квадратни од некогашна градска бања прерасна во уметничка галерија и простор за ликовни, етнолошки и помали камерни изложби. Оваа единствена градба од ориентална култура на овие простори во 2003 година е прогласена за споменик на културата.

Конакот на Мулали-ефенди

Во центарот на Гевгелија впечатливо се издвојува ориентален објект, денес Градска библиотека „Гоце Делчев“, а некогаш конак. Куќата, која ја нарекуваат и конак, била изградена во 1911-12 година, по желба на наредителот Мулалија-ефенди. Куќата на Мулалија-ефенди, во историјата на архитектурата на градот, спаѓа меѓу објектите каде што изборот на користените елементи за фасадна декорација се движи во специфичен дијапазон од препознатливи „градски мотиви“, застапени и препознатливи за поголемите градови, преку употребата на сведени необарокни и неокласицистички декоративни натпрозорни венци и потпрозорни декорирани парапети. Кај овој објект доаѓа до израз целосната убавина на украсувањето, со развиено чувство на естетизација на фасадните платна, кои и покрај целосната обработка и покривање со орнаменти, упатуваат на една сложена композициска игра која оддава впечаток на единствена и осмислена естетизирана целина.

Дојран - градот на најубавата љубовна приказна

Дали знаете?

Дојран бил град со амфитеатрален изглед од два дела: долен - каде што живеело месното население и горен во кој се лоцирало турското население. Градот бил изграден во стилот на цариградската и солунската архитектура. Имал калдрмисани улици, чиста вода за пиење каптирана од изворите над градот и спроведена до повеќе градски чешми преку канали со керамички цевки, градска бања - амам кој им служел на сите жители, мажи и жени, христијани и муслимани, три цркви и три џамии, неколку училишта (повеќе основни и една гимназија) и една заедничка саат-кула.

Дојран низ легенди!

На местото на денешното Дојранско Езеро се протегала широка долина со бујни ливади и разновидни градини. На едно поткренато место имало голем бунар од кој луѓето од околните населби полнеле вода и го затворале бунарот со девет катанци. Еден ден по вода заминала најубавата девојка која се викала Дојрана, а покрај бунарот ја чекало нејзиното момче Лабин. Занесена од милувањата, таа заборавила да го затвори деветтиот катанец. Од бунарот почнала да тече вода која ја преплавила целата котлина. Така се создало езерото што го добило името по девојката Дојрана. За време на османлиското владеење легендата се надополнува и е запишана од народот во која се раскажува: во Дојрана биле заљубени многу момчиња, но за голема несреќа во неа се заљубил и еден турски паша. Убавата девојка не можела да замисли да се мажи за него. Тој ја следел на секој чекор и не и давал мир. Наоѓајќи се во безизлезна ситуација, а да не падне во неговите раце, влегла во езерските води и се удавила.

Турски амам

На самиот влез на Дојран се наоѓаат темелите и деловите на единствената бања во градот, „Амамот“ на 130 метри од Градската плажа. За оваа бања не се знае кога е изградена, но се знае дека работела и тоа сè до 1916 година. Се состоела од повеќе простории од кои едни

биле за жени, а други за мажи, во секоја просторија имало и чешми. Водата до бањата била носена преку ќерамидни цевки од месноста Дерџ-Баш, 2 километри западно од Дојран. Водата се загревала со дрва (кумур) во казан а и тоа во посебна просторија од каде течела во чешмите од кои се миеле граѓаните. Во бањата оделе граѓани од сите националности и вероисповеди, а тоа што е најинтересно е дека за идните невести имало посебна церемонија така што идните невести оделе на посебно моминско капење.

Саат-кула

Саат-кулата во Стар Дојран е османлиска градба, изградена од страна на Евреносоглупаша во XIV век, 1372 година. Легендата која живее меѓу дојранчани кажува дека, освојувачите предводени од полковникот Евренос-бег имаат поминато преку замрзнатото езеро кое било покриено со снег без да знаат дека е езеро. Кога аскерите влегле во градот, населението останало изненадено од тоа како не се удавиле, а и пашата бил зачуден по веста дека војската минала преку заледеното езеро. Во чест на спасувањето на војската од сигурна смрт и освојувањето на Дојран, Евренос-бег ја изградил Саат-кулата.

Саат-кулата во Дојран е лоцирана на ридот над Дојранското Езеро каде што некогаш се наоѓала горната Турска чаршија, во близина на амамот и чешмата. Единствено таа е градена во т.н. опус клоазоне, но настрадала за време на Балканските војни. Таа била висока околу 10 метри и со својата височина доминирала во околината. Часовникот ги известувал сите граѓани за времето, трговците и занаетчиите за отворањето и затворањето на дуќаните, рибарите за одењето на мандрите и, секако, за муслиманите за времето за намаз.

Струмица низ легенди!

Струмин гроб – средновековен или антички гроб, кој се наоѓа на околу 3 километри западно од градот Струмица, во близина на селото Баница. Гробот што се наоѓа во непосредна близина на селото Баница и денеска сведочи за легендата за убавата Струма која го предала својот татко поради љубовта кон еден од војсководците кои сакале да го потчинат нејзиниот народ. Оваа легенда вели дека градот бил опседен од силна византиска војска, но не успевале никогаш дотогаш да го освојат. Тогаш се случило предавството на Струма, која била вљубена во византискиот војсководец и му ја открила тајната за неосвоивото, Струмичко кале. Византијците ја освоиле тврдината, а таткото ја проколнал ќерка си: кога ќе умре, земјата девет пати да ја исфрла од гробот. Деветте слоеви делкан бигор, легендата ги поврзува со деветте исфрлувања и погребувања на Струма. Но, дали една од овие легенди е точна или гробот си има своја посебна историја, не се знае. Можно е изградбата на овој гроб да припаѓал и на турски поглавар од средновековниот период. Тоа го поткрепиле и археолошките истражувања извршени во 1983 година кога овде биле пронајдени остатоци од гробови од исламскиот период. Иако сè уште не е докажано, можно е гробот да е на некојси верски водач или поглавар на Исламската заедница.

Дали знаете?

Струмица во османлискиот период во турската администрација била нарекувана Уструмџе. Во XVII век, Струмица станала седиште на кадилак. Во тоа време во Струмица поминале и турските патописци хаџи Калфа (1665) и Евлија Челебија

(1670), кои даваат опис на градот со сите муслимански објекти, кои тогаш ги имало во Струмица. Во пописниот тефтер од 1573 година се споменуваат имињата на две џамии во Струмица: Старата џамија на султан Мурат-хан и Новата џамија. Кон крајот на XVIII и почетокот на XIX век Струмичката Каза била во состав на Солунскиот Санџак.

Феудална кула

Феудалната кула е единствен објект од ваков вид во Струмичко. Градена е во турскиот период и служела за живеење и одбрана. Изработена е од квалитетен делкан бигор со квадратна основа со димензии 6,9 x 9 метри. Кулата поседува подрум, приземје и три ката. Меѓукатната конструкција е дрвена, од која на северната и источната страна на третиот кат еркерно се испуштени дрвени чардаци.

Турска пошта

Старата турска пошта е лоцирана во стариот дел на градот во близина на објектот Орта џамија. Граден во XIX век овој објект функционирал како Турска пошта, што значи дека Струмица имала пошта и телеграф.

Обликуван е со приближна квадратна основа, со подрумски дел од камен, приземје и кат во бондрук систем со карактеристична вертикална геометризација. Катот има еркерно мало исфрлање само на двете страни од куќата, додека широката стреа со обликуван венец силно го нагласува кровот изведен со ориентална ќерамида. Во решението на основата, распоредот на просториите, градежните карактеристики и конструктивниот склоп видливо е отстапувањето од традицијата на народното градителство. Иако во стилско-естетско обликување овој објект има влијание од западноевропската архитектура - кубизмот, сепак, зачуваните карактеристични елементи на староградската архитектура ни овозможуваат да го вброиме во ретките објекти со споменични вредности кои ја обликувале архитектонската визура на некогашна Струмица.

Орта џамија

Орта џамијата е репрезентативен и сложен комплекс на објекти кои претставуваат духовно-уметнички светилишта на народот кој живеел на овие простори. Локалитетот на кој денеска се наоѓа Орта џамија било вистинско богатство за истражувачите бидејќи во него биле пронаоѓани бројни предмети од хеленистичкиот, римскиот, доцноантичкиот и средновековниот период. Градбата на објектот е создадена од камен кој се наоѓа во старото урбано јадро на градот Струмица, а маркантните димензии сведочат за потребите од духовна традиција и го одразуваат карактерот на светиот простор и значењето кое го имал и за муслиманите и за христијаните. Под темелите на исламскиот верски објект Орта џамија има зачуван живопис, иако во фрагменти, кој е несомнена потврда за постоењето на христијанска црква посветена, најверојатно, на Пресвета Богородица, за која се говори во повелбите на српскиот владетел, Стефан Душан и византискиот владетел, Јован Кантакузин. Црквата била опожарена во XIII век по што на ова место никнала голема средновековна некропола која била користена сè до XVII век. По доаѓањето на Османлиите на Балканот, самата црква била претворена во џамија, наречена Орта (Средна) џамија во 1613/14 година.

Од натписот кој се наоѓа над влезната врата испишан со нефис писмо во десет полиња, дознаваме дека џамијата ја изградил Дурак-ефенди. Џамијата на Дурак-ефенди претставува едноставен провинциски тип на еднокуполна џамија. Орта џамијата своето име го добила по местоположбата на која се наоѓа - помеѓу тврдината и долниот град. Молитвениот простор, кој е со димензии 11,80 x 11,80 метри е засводен со купола носена на пандантифи. Денеска, овој објект претставува археолошки локалитет и музеј.

Штип - градот под Исарот

Дали знаете?

Тврдината Исар е главното обележје на Штип и воодушевува со прекрасната панорама на целиот град. Таа се наоѓа на истоименото возвишение, кое се издига на 120 метри над устието на реката Отиња во Брегалница, на западната периферија на градот. На ридот се најдени камени споменици кои потекнуваат од II до VI век, како и остатоци од ранохристијанска базилика од VI век. Во воените походи против царот Самуил, византискиот цар Василиј II ја освоил тврдината Стипеон, а по освојувањето на Штип од страна на Турците, во текот на најмалку два века, тврдината била користена како нивно упориште. Денешниот изглед на тврдината потекнува од XIV век. Тврдината се состоела од два дела: дворец (замок) со должина од 160 метри и најголема широчина до 20 метри, и стопански дел, со должина од 250 метри и широчина од 50 метри. Во 2009 година, откриени се 30 метри од тунелот што води од реката до врвот на Исарот, со што се потврдила легендата дека Штип бил освоен од Османлиите преку таен тунел под Исарот. Инаку, во своите патописи, Евлија Челебија и хаџи Калфа сведочат дека веќе во XVII век, Исарот бил запоставен. Во 1896 година во Штип имало единаесет џамии, една медреса, осум дервишки теќиња, четири цркви, една синагога и три амами.

Штип низ легенди!

Некој турски бег се заљубил во убавата штипјанка Анка. Сакал да ја потурчи и во тоа бил мошне упорен. Таа за да се ослободи од него, рекла дека ќе се потурчи, но тој за возврат на градот како секавање да остави убав спомен. Да изгради една кула која ќе биде и градски саат. Анка мислела дека бегот ќе се откаже од нејзината љубов. Меѓутоа, Турчинот, бидејќи бил заљубен во убавата Анка, за сосема кусо време ја изградил Саат-кулата и ја одвел со себе младата штипјанка.

Безистен

Во центарот на градот Штип на десниот брег на реката Отиња, се наоѓа Безистенот кој е добро зачуван, кој бил важен урбан центар во османлискиот период. Изграден е во втората половина на XVI век и служел како главна чаршија за продавање луксузни и скапоцени стоки. Иако без декорации, едноставните форми на ова камено здание му даваат одреден степен на монументалност. Безистенот е изграден од полн камен, додека внатрешната страна е изградена

со обработен камен. Надворешно со ваков вид камен се градени само кошевите, венците и партиите околу влезовите. Сидните платна се изведени од приделкан и кршен камен. Според надворешните димензии, Безистенот претставува единствен простор поделен на три правоаголни пространства, разделени еден од друг со столбови кои прифаќаат по два прекршени лака. Неговиот ентериер се состои од три дела, одвоени со столбови. Централниот простор на објектот е покриен со впечатлива купола прифатена од тромпи, а страничните простори се покриени со крстати сводови. Покривот е покриен со оловен лим. Безистенот е слабо осветлен. Зенитарно се осветлени крајните простори, додека централниот дел е осветлен со шест прозорци поставени во самата купола. Денес Безистенот се користи како уметничка галерија.

Кадин Ана џамија

Кадин Ана џамија е муслимански храм, изграден во XIX век во кој и денес ги извршуваат своите ибадети припадниците на исламската вероисповед. Џамијата е главен верски објект на муслиманската популација во Штип.

Според преданијата во Штип расте најстарото дрво во регионот. Се претпоставува дека чинарот кој се наоѓа во дворот на џамијата во Штип е стар над 150 години. Висок е над 25 метри и има пречник на стеблото од еден и пол метар.

Џамијата е изградена во 1850 година, а чинарот бил таму кога се ставале нејзините темели. За староста на чинарот постоела и тапија. Поради неговиот импозантен лик штипјани раскажуваат дека во турско целото маало околу чинарот се викало Јавор Маало.

Бегова кула / Саат-кула

Саат-кулата е споменик на културата изградена во XVII век. Повеќето ја знаат како Саат-кула, а таа е всушност Бегова кула. Историјата укажува дека кулата била изградена од турски бег кој живеел во Штип, но неговото име не останало запишано. Тој ја направил кулата за да го заштити семејството во кризни времиња. На објектот имало и пушкарници и балкон. Подоцна на кулата бил поставен часовничарски механизам.

Емир Кучук султанов мост

Емир Кучук султановиот мост познат и само како Камен мост, претставува камен лаков мост кој ја премостува Брегалница кај Штип. Мостот се наоѓа на самиот влез во градот и според податоците бил изграден во 1672 година

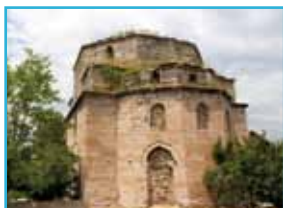

и спаѓа во ретките примероци на турската архитектура во Штип. Мостот го добил името по султанот Кучук Емир. За време на Првата балканска војна преку овој мост поминувала демаркациската линија, која градот го делела на српски и бугарски дел. Во минатото

со оглед на големиот водостој, мостот имал мошне важна комуникациска улога, но денес со намалувањето на водата во реката Брегалница, има повеќе историско-архитектурно значење.

Хуса Медин-пашина џамија

Хуса Медин-пашината џамија или црквата „Свети Пророк Илија“ е изградена на ридот, над левиот брег на реката Отиња. Местоположбата е на доминантна позиција над градот, поради тоа црквата во 1882 година била разурната и претворена во џамија.

Евлија Челебија за неа вели дека била уметнички изградена, со камено минаре и била покриена со олово. Според стилско архитектонските карактеристики со голема веројатност можеме да кажеме дека Хуса Медин-пашината џамија е изградена во доцната класична фаза на османлиската архитектура од почетокот на XVI век. Веднаш до храмот се наоѓа турбето на Хуса Медин-паша.

Кочани- градот со три средновековни кули

Дали знаете?

Според пишувањата на турскиот патописец Евлија Челебија, при пописот од 1519 година, Кочани било село со едно муслиманско и 54 христијански семејства и 12 неженети христијани (Tapu defteri 169, 170). Градот лежи во Кочанското Поле и е познат по кочанскиот ориз и геотермалната вода. Кочанската Котлина е најголем термален басен на води со високи температури на Балканскиот Полуостров.

Легенди за Кочани!

Многу одамна, на печалба во Кина бил еден човек по име Кочо, кој по долги години решил да се врати во родниот крај. Бидејќи во Кина оризот бил основна храна, на заминување решил со себе да понесе и ориз со надеж дека оваа земјоделска култура ќе успее во неговиот

крај. Со себе понел мала количина од ова бело злато со цел лесно и без проблеми да го пренесе од царство во царство. При влегувањето во царството во кое се наоѓало и неговото родно место наишол на проблеми: оризот бил забранет за внесување во каква било форма. Сепак, Кочо не сакал да се откаже од намерата да го внесе оризот. Се мислел и на крајот се сетил. Дознал дека гуските како трговска стока не биле забранети за внесување. Купил гуски, им го дал оризот да го изедат, а потоа ги заклал. По влегувањето во неговото царство ги очистил гуските и од нив го извадил оризот. Така, Кочо го пренел оризот од Кина, започнал да го произведува, со што му дал нов белег и култура на овој крај, а според неговото име местото каде што започнал да се одгледува оризот – го добило името Кочани.

Беговска кула

Во Кочани денес има три средновековни кули од кои двете се наоѓаат во градот распоредени од двата брега од Кочанска Река додека третата е лоцирана во село Долни Подлог. Средновековните кули, најверојатно, биле изградени во втората половина на XVII век, кога градот бил под османлиска управа. Тоа биле беговски кули со ориенталната архитектура, во кои можело да се живее, но, всушност, имале станбено-одбранбена функција.

Изградени од масивни сидови од камен, тие останале како единствени белези од минатото во Кочани. Години наназад тие биле под удар на забот на времето и во 1957 година, Републичкиот завод за заштита на споменици ги стави под заштита.

Подоцна една од кулите била адаптирана во Саат-кула, која порано служела за звучно означување на часовите. Оваа кула се наоѓа на десниот брег на реката во централното градско подрачје, сместена меѓу станбени згради и доминира во просторот со својата висина од 18,5 метри. Сегашната функција на кулата е музеј кој задолжително треба да се посети. На приземјето е нумизматичко друштво, на првиот кат е поставена археолошка збирка, додека вториот кат е роднокрајна библиотека.

Кратово - град на средновековни кули и мостови

Дали знаете?

Дека навистина неговата местоположба го има условено името, зборува и изразот „к’рот“ во значење на „горска падина“. Всушност, и самиот турски патописец Евлија Челебија, кога во втората половина на XVII век го посетил градот Кратово, забележал дека името на топонимот настанало од сложенката на арапскиот збор „кират“ во значење на „карат“ за кратер и „ова“ за поле.

Архитектурата на Кратово е карактеристична по типичната староградска македонска архитектура. Речиси во сите градби се среќава каменот и дрвната конструкција, пересте и плитар. Ваквиот начин на градба им овозможува еластичност и цврстина на градбите, во стилот на старомакедонската архитектура. Стреите и таваните биле украсувани со декоративни штичиња. Чардаците речиси на секоја куќа се посебно обележје на кратовската куќа. Од самиот чардак зависело и обликувањето на куќата. Вратите на куќите се еден од најубавите и најобработени детали. Тие се среќаваат како еднокрилни или, пак, двокрилни врати. Речиси во секоја кратовска куќа се градел амам, односно бања за капење. Како посебна просторија во куќата го среќаваме огништето кое служело за загревање на просториите или за готвење храна.

Интезивната комуникација на луѓето во градот Кратово, неминовно придонела за градење мостови на Кратовска и Манцева Река, а со единствена цел да се подобри комуникацијата на градот од левата и десната страна на овие реки. Кратовските мостови претставуваат соодветен израз на градителство во турскиот период кај нас. Во нив се вткаени вековните неимарски искуства на турско-словенското градителство. Тоа се мостови со витка линија, со главен лак, со прецизно изработена архиволата и со нагласена декоративна линија. Со обнова на занаетчиството и трговијата во XIX век, во градот се појавила потреба за изградба на нови мостови. Неколку најпознати мостови се подигнати токму во овој период: Радин мост, Гровчански мост, Чаршишки мост, Јокшински мост, Сарајски мост.

Кратово низ легенди!

Според легендата, изградбата на Радин мост била аманет од мајката на деветте браќа - сидари.

Мајката на деветте браќа, кои биле од кратовското село Крилатица, еден ден тргнала на пазар во Куманово, но не стигнала затоа што Крива Река го однела Марков мост. Потоа, таа на своите синови им оставила аманет да градат по еден мост секаде каде што ќе одат за да се шири шоплакот, бидејќи тие потекнувале од подрачјето населено со шопи и сите деветмина имале шопски имиња – раскажуваат кратовци. Според преданието, тие почнале да го градат мостот на Манцева Река, но тој постојано се уривал. Сè што ќе изграделе дење, ноќе паѓало. За да им „трае“ мостот, тие се договориле да ја засидаат во темелите на мостот снаата што утредента ќе им донесе ручек, за да се зацврсти градбата. Сите им кажале на своите невести за договорот, само најмалиот брат не и кажал на неговата невеста. Утредента, најмладата снаа Рада им приготвила ручек и им го однела на мајсторите, а кога ја видело нејзиното момче, силно заплакало. Деверите, пак, ја фатиле снаата и жива ја засидале во темелите. Рада само милно ги замолила да ѝ ја остават десната града за да може да си го наdoi машкото дете.

Грофчански мост и сарај

Грофчанскиот мост се наоѓа меѓу Сарајскиот и Чаршискиот мост низводно поврзувајќи ја Ајдучка чаршија со десниот брег на Кратовска Река. Овој мост е еден од главните комуникациски правци. Мостот е изграден во почетокот на XVIII век од кратовската фамилија Грофчии која се доселила од Мала Азија и била мошне богата. Должината на мостот изнесува триесет, ширината четири, а висината осум метри. Кога би можел каменот да прикажува, тогаш, веројатно, и Грофчанскиот мост би имал сказни за многу романи. Него го споменува уште патописецот Евлија Челебија како мост што води кон најубавиот амам во Турската Империја, од кој денес жално сиркаат

само неговите контури. Токму преку Грофчански мост, така бил завикан по богатата истоимена фамилија доселена од Мала Азија во 1892 година која и го изградила мостот, се стигнувало токму во велелепниот сарај кој во Кратово го изградила оваа фамилија.

Сарајот на богатата фамилија Грофчии бил изграден во почетокот на XVI век. Откако фамилијата целосно се иселила во Турција, сарајот го купил некој кратовски трговец, кој дел од огромниот објект пренаменил во ан, а приземните простории турската власт ги адаптирала во затвор.

Мостот на Хавзи-паша, Радин мост

Овој мост се наоѓа на познатата Манцева Река и е подигнат во 1833 година. Мостот е подигнат на две високи кули, од кои едната е висока 28 а другата 29 метри. Сегашниот мост е изграден од познатиот скопски голедец Хавзи-паша. За најпрочуениот Радин

мост се раскажува потресна легенда според која во темелите жива е засидана Рада. Потресната приказна за деветте браќа - сидари и за убавата невеста Рада сè уште привлекува голем број странски и домашни туристи, кои доаѓаат да го видат легендарниот Радин мост во Кратово.

Мостот бил подигнат и пуштен во употреба на 16 септември 1833 година, а управувањето со градбата му било доверено на тогашниот скопски голедец Хавзи-паша. За изградбата на мостот била обезбедена финансиска помош од градот Дубровник, благодарение на заложбите на жителите на дубровничката колонија во Кратово, која имала 57 куќи, и на германските рудари Саси, кои ги обновиле

старите кратовски рудници. Мостот преку Манцева Река бил потребен за комуникација со Злетово, Лесново, Штип, Кочани и со околните градови.

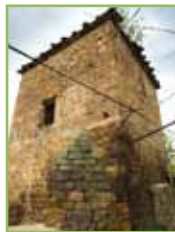
Уште кон крајот на XIV век, познатиот мајстор Раде изградил мост, кој бил познат како Радев мост. На двете страни имало стражарници и се наплаќала мостарина во натура – со јајца, мед, сирење, урда... Но, околу 1820 година мостот бил уништен по удар од гром. Така, патниците останале отсечени, а трговските

врски со околните градови биле отежнати и морало да се кружи преку Аргулички мост. Затоа, дубровчаните и Сасите, кои живееле во Кратово, издејствувале средства од Дубровник и ја почнале изградбата на легендарниот Радин мост, непосредно над разурнатиот Радев мост, од кој сè уште стојат остатоци – раскажуваат кратовци, кои долги години ги чуваат и собираат легендите и преданијата за знаменитостите во Кратово.

Кулата на Емин-бег

Кулата на Емин-бег е висока 12,74 метри, а основата и е правоаголна со ширина од 6,10 метри. Вратата се наоѓа на јужната страна и е изведена од делкан камен. На кулата се забележуваат остатоци од проширувањата на страничните сидови (може да се претпостави дека оваа кула можеби била споена со друг објект кој подоцна бил срушен). На истиот сид десно од влезот на кулата во вид на рог е изда-

дена пирамида која претставува самостоен објект. Тоа било бања со тоалет. Кулата има три ката. Катовите се преградени со дрвена конструкција и поплочени со шестаголници. Дебелината на вратите изнесува 8 сантиметри и се подебели од другите кули. Тие се отвораат вртејќи се околу дебели оски потпрени во камен жлеб, а горниот крај на вратата е поставен во железни цевки. Скалите се мошне стрмни и се дрвени, а само на третиот кат скалите се од камен. Третиот кат е висок 6,05 метри со крстат свод и покрив од плочи. Тука има камин, ниша, полици и долапи за покуќнина.

Кулата на Абедин-ефенди

Меѓу позачуваните кули во Кратово е кулата на Стеван Симиќ, порано била на Абедин-ефенди. Изградена е во 1370 година. Високата кула (21,80 м) е изградена кон крајот на XIV век. До 1912 година, кулата била во сопственост на Абедин-ефенди.

Градителите на кулата и дале единствено и мирно решение со монументален изглед, како по комбинација на масата, така и по композицијата на употребениот и вграден материјал - камен, тула и дрво. Извршена е конзервација во 1968/69 година. На нејзиниот последен кат е сместена една од најубавите простории, украсена со стилизирана орнаментика во вид на ливчиња со крин. Во неа има и седум прозорци, огниште, долапи, две набљудувачници, еден процеп и истурен балкон над камените конзоли на јужната фасада на кулата. Во внатрешниот дел е поделена на катови, од кои најубав е четвртиот кат, со прекрасен поглед на градот. Во горните делови се стигнувало преку тунелски камени скали сместени на јужниот сид, така што се добива впечаток дека посетителот се движи низ тунел. Во кулата има вкупно 69 скалила, осветлени со три мали отвори, од кои едниот е набљудувачница на северниот сид заштитена со камен штит.

Саат-кула

Саат-кулата во Кратово се наоѓа на источниот агол од плоштадот во централното градско подрачје. Врз основа на стилските карактеристики на кулите во Штип и Кочани, кратовската Саат-кула датира од XVI и XVII век. Се претпоставува дека е изградена во доцниот среден век (веројатно во 1372 г.), а во текот на османлискиот период во неа живееле богати турски бегови. Во Кратово имало 12 кули од кои денес се зачувани само 6, меѓу кои и Саат-кулата. Во рамките на кулата се наоѓа мала музејска поставка која го прикажува Кратово низ вековите. Часовникот на кулата одамна не е во функција и не постои никаков механизам за часовник внатре

во кулата. Сепак, поради тоа што некогаш постоел механизам со часовник во самата кула, оттаму самата кула го добила и своето име. Кулата е сидана од делкан камен, којшто се вадел од околината на градот, а покривот е од камени плочи. Внатрешноста на кулата е поделена на три ката, од кои горните се со по еден балкон и простории за живеење. Прозорците се заштитени со железни решетки и се со различни димензии, во долниот дел тие се потесни и издолжени, додека на погорните катови се пошироки.

Кулата на Асан-ефенди

Кулата на Асан-ефенди е изградена во 1365 година. Името го добила според нејзиниот последен сопственик, Ѓорѓи Златков. Тој ја купил ова кула од Асан-ефендија, според чие име дотогаш се нарекувала. Основата на кулата е правоаголна, изградена е од дебели камени сидови, висока е 5,90 и 6,35 метри. Кулата има три ката, во неа се влегува со помош на подвижни скали. Под самиот праг на вратите се гледаат остатоци од камени греди и проширен сид на којшто се поставувале подвижните скали. На југоисточниот сид се наоѓа длабнатина којашто била бања со санитарен јазол. Кон последниот најгорен кат водат дрвени скалила, каде што се влегува преку дрвена врата, која се затвора хоризонтално. Се претпоставува дека оваа кула е една од најстарите крстовски кули.

Куманово низ легенди!

Куманово е град на шегобиецот Батко Ѓорѓија. Ликот на Батко Ѓорѓија произлегол од народот, од раскажување на приказната за него. Во музичката литература може да се сретне песната „Умреја Батко Ѓорѓија“. Постојат повеќе верзии за овој лик. Според една, популарниот Батко е автентична личност, роден во кумановското село Младо Нагоричане во 1815 година, а починал на 65-годишна возраст. Потекнува од релативно богато селско земјоделско семејство. Бил голем веселник и водел разуздан живот со парите на татко му, а со својот ведар дух и смисла за мајтап ги развеселувал селаните на свадби и на други веселби. Се прочул како голем љубовџија посакуван од девојки и од млади невести по тогашните кумановски села. Наводно, татко му го оженил против негова волја и тоа со мома десет години постара од него. Во тој брак без љубов Ѓорѓија немал деца, а бил млад и убав, па продолжил да живее лесен живот, од песна до песна, од оро до оро, по селата. Поради тоа што многу сакал ракија и убави, туѓи жени, откако заминал на оној свет, народот го опеал како човек што „Не е умреја од болест, тики умреја од лудост“. Во чест на Батко Ѓорѓија во Куманово се одржува маскенбал што го носи неговото име, а во кој учествуваат организирани маски на учениците од основните и од средните училишта. Во градот се извишува и споменикот на Батко Ѓорѓија, со кој кумановци му се оддолжиле на овој нивни надалеку познат сограѓанин.

Дали знаете?

Куманово станува административен центар на нахијата при крајот на XVI или почетокот на XVII век. Првите изворни податоци за населбата Куманово се споменуваат во 1519 година, од патописните тефтери во архивот на Република Турција во Истанбул. Најопширни и најзначајни податоци дава Евлија Челебија во 1660 година кој напишал: „Населбата Куманово се наоѓа на територијата на Скопскиот Санџак и претставува едно војводство. Градот е украсен со многу реки, заки-тен со 600 куќи, покриени со ќерамиди“.

Џамии во Кумановското муфтиство

Џамија Јусуф-ефенди

Муслиманскиот храм кој се наоѓа во селото Липково, Општина Липково, Македонија е џамијата Јусуф-ефенди. Џамијата била изградена во 1773 година од џематот на ова населено место. Неколку пати била обновена со самопридонес на селаните. Во 1963 година од земјотресот во Скопје целосно било оштетено минарето и неколку делови од џамијата. Во 1967 година џамијата била обновена и проширена и било изградено ново минаре.

Џамија Коџа Мехмед-бег (Табановце)

Џамијата била изградена во периодот од 1586 до 1596 година. Арабеската на џамијата е застапена на михработ (олтарната ниша) во ентериерот и на шерефето од минарето со сталактитна декорација „мукарнас“, изработена во тула. Џамијата денеска е загрозена од понатамошно руинирање поради нејзиното неодржување, односно немање на функција. Џамијата е прогласена за значајно културно наследство на Македонија.

Џамија Халид-ефенди (Слупчане)

Џамијата Халид-ефенди е муслимански храм кој се наоѓа во селото Слупчане, Општина Липково, Македонија. Според архивските податоци на Кумановското муфтиство џамијата била изградена во 1415 година. Таа била изградена од самопридонесот на селаните и повеќе пати била реконструирана за време на своето постоење и тоа во 1936, 1969, 1987, додека во 1994 година била реконструирана целата џамија со минарето. Во истиот период била поставена мермерна плоча нарекувајќи ја „Бедр“.

Татар Синан-бег џамија

Џамијата е еден од најстарите исламски историски споменици во Општина Куманово, позната како Ески стара џамија. Според протоколарни податоци била изградена од татар Синан-бег во 1532 година, во турското Орта – Бунар Маало, каде што се наоѓа и денес. Во натписот на една надгробна плоча во дворот на џамијата стои дека 1659/60 година хаџи Осман Сулејман бил прв мутевелија на оваа џамија. Џамијата претставува еднокуполна градба со трем на северната страна, што претставува основна архитектонска карактеристика

на раноосманлиската џамија и еден од најмногубројните типови на џамии во XVI век на Балканот. Премиорот од молитвениот дел кон куполата е решен со помош на т.н. фриз на турски триаголници,

мошне интересно и ретко преодно решение под купола, кое и со појавата на необично високиот тамбур на куполата на џамијата (кој како и кај средишната купола над тремот е кружен и од внатре и од надвор), ја вбројуваат џамијата меѓу најинтересните, а воедно и единствен пример со вакво архитектонско решение во Македонија од XVI век. Во внатрешноста на џамијата се сместени вообичаените елементи присутни во молитвениот простор – михраб, минбер и махвил кои се одликуваат со едноставност на формите.

Единственоста на џамијата е присутна и во декоративната обработка во плиток релјеф на натпрозорниците од втората зона на прозорци од надвор, со флорални и геометриски орнаменти но и во обработката на надвратникот над главниот влез во молитвениот простор и шерефето, што говори за прецизна мајсторска рака и важноста која била дадена при градбата на овој објект. Целата џамија (исклучувајќи ги нејзините подоцнежни доградби) е градена од

прецизно обработени камени квадри од жолто-кафен камен од реонот на Жеглигово, и на начин ретко применуван при градењето на овој вид објекти во Македонија. Минарето кое му дава вертикален акцент на објектот е сместено на западната страна од џамијата. Тоа не е многу високо, а е поставено на четириаголен постамент кој продолжува во полигонално тело и се одликува со елегантно изведена сталактитна декорација под шерефето. Во дворот, западно од џамијата, се наоѓа некропола со поголем број на нишани. Џамијата, во зависност од потребите, повеќепати била реновирана и проширувана со што е нарушен нејзиниот првобитен изглед.

Библиографија

1. „Саат-кулите во Република Македонија“, Мирјана Димовска-Чоловиќ, издавач - Национален конзерваторски центар (2008)
2. „Османлиски споменици во Скопје“, Лидија Кумбараџи-Богоевиќ, издавач - Исламска заедница во РМ, Сектор за наука и исламска култура, Скопје (1998)
3. „Османлиски споменици“, Зоран Павлов, Радмила Петкова (2008),
4. „Чудесна Македонија“, издавач - Младинска книга, Скопје (2012)
5. Управа за заштита на културното наследство, <http://uzkn.gov.mk/>
6. Центар за дигитализација на културното наследство, <http://www.cdnh.edu.mk/>
7. Истражи ја Македонија, <http://www.istracijamakedonija.com.mk/>